

DEMOKRACIA DHE TË DREJTAT E NJERIUT



FILLOJNË ME NE



Këshilli i Europës Karta për Edukimin
për Qytetari Demokratike (EQD) dhe
Edukimi për të Drejtat e Njeriut (EDNJ)

Kartë

për të gjithë



UDHËZIME PËR MËSUES



COUNCIL OF EUROPE



CONSEIL DE L'EUROPE

KËSHILLI I EUROPËS KARTA PËR EDUKIMIN PËR QYTETARI DEMOKRATIKE DHE PËR TË DREJTAT E NJERIUT

UDHËZIME PËR MËSUESIT

Idetë e shprehura në këtë material janë përgjegjësi e autorëve dhe nuk pasqyrojnë domosdoshmërisht politikën zyrtare të Këshillit të Europës.

Të gjitha të drejtat janë të rezervuara. Asnjë pjesë e këtij botimi nuk mund të përkthehet, të riprodhohet ose të transmetohet në çfarëdo lloj forme ose mjete, elektronik (CD, internet etj.) ose mekanik (përfshirë këtu fotokopjimin e regjistrimin, pa lejen paraprake me shkrim nga Drejtoria e Komunikimit (F-67075 Strasburg, Cedex ose publishing@coe.int).

Redaktor: Annette Schneider
Korrektimi gjuhësor për botimin në shqip: Viola Grillo
Përpunimi grafik, faqosja dhe ilustrimet: Pampaneo,
Përktheu në gjuhën shqipe: Astrit Dautaj

© Këshilli i Evropës, Tetor 2012
Shtypur në Këshillin e Europës

Ky botim u bë i mundur falë mbështetjes bujare të Qeverisë së Finlandës

Përmbajtja

Parathënie

1. Hyrje

- ▶ Këshilli i Europës
- ▶ Karta

2. Si të punojmë për Kartën me grupet e të rinjve?

- ▶ Karta në një mjedis arsimor
- ▶ Referenca te botimet e Këshillit të Europës
- ▶ Përshtatja
- ▶ Përdorimi i posterit
- ▶ "Karta për të gjithë": ide kapitull pas kapitulli
 1. Pse është e nevojshme një kartë?
 2. Ç'janë të drejtat e njeriut?
 3. Ç'është qytetaria demokratike?
 4. Ç'është edukimi për qytetari demokratike dhe edukimi për të drejtat e njeriut?
 5. Cilat janë parimet e të drejtave të njeriut dhe të demokracisë?
 6. Kush është i përfshirë në procesin e edukimit për qytetari demokratike dhe në të atë të edukimit për të drejtat e njeriut?
 7. A i respektojnë shkollat dhe institucionet e tjera të drejtat e njeriut dhe demokracinë?
 8. Çfarë mund të bëjmë për të nxitur dhe për të zhvilluar edukimin për qytetari dhe për të drejtat e njeriut?
- ▶ Përmbledhje e punës rreth Kartës

3. Shtojca

- ▶ Karta e Këshillit të Europës për edukimin për qytetari demokratike dhe për të drejtat e njeriut
- ▶ Fletë pune: Demokracia dhe të drejtat e njeriut fillojnë me ne: Ku jemi ne? (Ku qëndrojmë ne?)
- ▶ Harta e shteteve anëtare të Këshillit të Europës

Parathënie

Në dekadat e fundit, rritja e dhunës, racizmit, ekstremizmit, ksenofobisë, diskriminimit dhe intolerancës e ka vënë shoqëritë tona përballë sfidave të mëdha e serioze. Edukimi, gjithnjë e më shumë, po vlerësohet si mbrojtje kundër dukurive të tilla dhe kundër shkeljeve të të drejtave të njeriut që i shoqërojnë ato. Në të njëjtën kohë, ai luan rol të rëndësishëm në forcimin e kohezionit shoqëror, të drejtësisë shoqërore dhe të paqes.

Pranimi në rritje i rolit të rëndësishëm të edukimit pasqyrohet në miratimin, nga shtetet anëtare të Këshillit të Europës, në vitin 2010, të **Kartës për Edukimin për Qytetari Demokratike dhe për Edukimin për të Drejtat e Njeriut (në vijim: Karta)**. Karta përmban udhëzime dhe sugjerime, për ta çuar më tej këtë edukim. Një prej rekomandimeve, kërkon përhapjen në shkallë të gjerë të Kartës përmes informimit të sa më shumë njerëzve rreth qëllimeve dhe rrugëve të mundshme të zbatimit të saj në praktikë. Në fund të fundit, ky është edhe qëllimi i hartimit të këtij dokumenti.

Materiale edukative që lidhen me Kartën e Këshillit të Europës për Edukimin për Qytetari Demokratike (EQD) dhe për Edukimin për të Drejtat e Njeriut (EDNJ)

Ky dokument është pjesë e paketës së plotë të materialeve, që mund të përdoren në punën me fëmijët dhe të rinjtë për njohjen e Kartës.

DEMOKRACIA DHE TË DREJTAT E NJERIUT FILLOJNË ME NE!

Në të njëjtin titull mund të gjenden dy materiale, që u drejtohen të rinjve:

Kartë për të gjithë

Karta e Këshillit të Europës për edukimin për qytetari demokratike dhe për edukimin për të drejtat e njeriut (Karta) është përshtatur në një gjuhë më të thjeshtë, për t'u lexuar nga fëmijët e të rinjtë e moshës 12-15 vjeç. Megjithatë, kjo përshtatje vlen edhe për moshën tjetër, për t'u lexuar në mënyrë individuale ose si mjet për t'u përdorur në punë me grupe.

Poster

Qëllimi i posterit është të rrisë vetëdijen në të gjitha vendet e grupet ku zhvillohen veprimtari të të rinjve për edukimin për qytetari demokratike dhe për të drejtat e njeriut. Ai është hartuar për t'u përdorur në klasa, shkolla, qendra e klube rinore, kampe verore etj. Shpeshherë, EQD/EDNJ nuk vihet re dhe ky poster mund të shërbejë, njëherazi, si ripohim i kontributit të grupeve ndaj demokracisë dhe të drejtave të njeriut dhe si kujtesë për të vazhduar punën e mirë të bërë në këtë drejtim. Duke përmbledhur thelbin e Kartës dhe të EQD/EDNJ në 12 fjali, posterit shërben edhe si një mjet mësimor, që nxit refleksionin ndaj çështjeve dhe realiteteve që lidhen me to.

UDHËZIME PËR MËSUESIT

Ky dokument ofron jo vetëm sqarime të mëtejshme për Kartën, por edhe ide për të punuar me të dhe me posterin, në grup, në një kontekst arsimor. Nga njëra anë, kjo punë mund të shërbejë si një hyrje në fushën e EQD/EDNJ dhe, nga ana tjetër, si mjet për të reflektuar për punën e bërë në këtë fushë.

**Karta e Këshillit të Europës për edukimin
për qytetari demokratike dhe për të drejtat e njeriut = Kartë**

për edukimin për qytetari demokratike dhe për të drejtat e njeriut = EQD/EDNJ.

1 HYRJE

► Këshilli i Europës

Këshilli i Evropës, organizata ndërqeveritare më e vjetër e Europës, është themeluar në vitin 1949, pas Luftës së Dytë Botërore. Sot ky këshill përbëhet nga 47 shtete anëtare. Qëllimi i tij kryesor është të zhvillojë në të gjithë Europën parimet e përbashkëta e demokratike të Konventës Europiane të të Drejtave të Njeriut dhe të dokumenteve të tjera për mbrojtjen e individëve që lidhen me të.

Në bazë të këtyre vlerave themelore, Këshilli i Europës përpiqet të gjejë zgjidhje të përbashkëta për problemet madhore, të tilla, si: terrorizmi, krimi i organizuar, krimi i shkaktuar përmes përdorimit të internetit, bioetika dhe klonimi, dhuna ndaj fëmijëve dhe grave, si dhe trafikimi i qenieve njerëzore. Bashkëveprimi ndërmjet të gjithë shteteve anëtare vlerësohet si rruga më e mirë për të zgjidhur problemet e mëdha me të cilat ndeshet Europa e sotme.

Këshilli i Europës është aktiv edhe në fushën e kulturës dhe të edukimit. Me hyrjen në fuqi të Konventës Europiane të Kulturës, në vitin 1955, janë zhvilluar një numër i madh veprimtarish në këto fusha, në të gjithë territorin e saj.



MË SHUMË PËR KËSHILLIN E EUROPËS

- Këshilli i Europës: www.coe.int



PËR INSTITUCIONET E KËSHILLIT TË EUROPËS

- Komiteti i Ministrave: www.coe.int/cm/
- Asambleja Parlamentare: www.assembly.coe.int
- Kongresi i Autoriteteve Rajonale dhe Lokale: www.coe.int/Congress/
- Gjykata Europiane e të Drejtave të Njeriut: www.echr.coe.int/ECHR
- Konferenca e INGOs: www.coe.int/ngo
- Komisioneri për të Drejtat e Njeriut: www.coe.int/commissioner

► Karta

Karta e Këshillit të Europës për Edukimin për Qytetari Demokratike dhe për të Drejtat e Njeriut e miratuar në kuadrin e Rekomandimit CM/Rec (2010)7 të Komitetit të Ministrave.

Projekti për EQD/EDNJ i ka themelet e tij në misionin qendror të vetë Këshillit të Europës, që është nxitja dhe zhvillimi i të drejtave të njeriut, demokracisë dhe shtetit të së drejtës dhe në bindjen se arsimimi mund të luajë një rol qendror në çuarjen më tej të këtij synimi. Vendimi i Samitit të Dytë të Kryetarëve të Shteteve e të Qeverive të Këshillit të Europës, i mbajtur në vitin 1997, "për të filluar një program të veçantë të edukimit për qytetari demokratike, për të rritur vetëdijen e qytetarëve për të drejtat dhe përgjegjësitë e tyre në një shoqëri demokratike", i dha një shtytës të fuqishme EQD/EDNJ¹

1. Deklarata finale e Samitit të dytë të kryetarëve të shteteve dhe të Qeverive të Këshillit të Evropës.

Karta e Këshillit të Europës është shprehje e rëndësishme e angazhimit të shteteve anëtare ndaj EQD/EDNJ dhe e standardeve që ata po vendosin për t'u arritur prej tyre.

Termi "Kartë", në praktikën ndërkombëtare, përdoret si për instrumentet ligjor detyruese, ashtu dhe për ata që nuk janë të tillë. Instrumente detyrues janë ata që përfshijnë edhe mekanizmat e monitorimit. Këta mekanizma mund të marrin formën e një gjykate (për shembull, Gjykata Europiane e të Drejtave të Njeriut) ose të një komiteti (për shembull, qëllimi i Komitetit Social Europian është mekanizmi i monitorimit të Kartës Sociale Europiane). Synimi i tyre është të garantojë zbatimin e efektshëm në praktikë të instrumenteve ligjore.

Titulli dhe forma e Kartës për EQD/EDNJ u përzgjedhën me qëllimin që të dëshmojnë dëshirën për një dokument më kuptimplotë dhe më gjithëpërfshirës se dokumentet e mëparshme të Këshillit të Europës, që lidhen me këtë fushë. Në këtë mënyrë, vetë dokumenti do të nënkuptojë edhe angazhim më të madh. Megjithatë, pjesa më e madhe e shteteve anëtare mbronin idenë që Karta të mos ishte një dokument detyrues, në kuptimin që ka ky term në të drejtën publike ndërkombëtare. Për këtë arsye, ajo u miratua në kuadrin e një rekomandimi; rekomandimet, nga vetë përkufizimi i tyre, dhe gjithçka që buron prej tyre janë jo detyruese. Si rrjedhojë, ajo që ne kuptojmë me Kartë, në vetvete, është një shtojcë e Rekomandimit CM/Rec(2010)7 të Komitetit të Ministrave. Ministrat e Punëve të Jashtme të shteteve anëtare, ose përfaqësuesit e tyre, miratuan këtë tekst në sesionin e 120-të të Komitetit të Ministrave të Këshillit të Europës, të mbajtur në Strasburg në maj të vitit 2010.

Karta, shpeshherë botohet pa tekstin e rekomandimit në të cilin është miratuar (ky tekst mund të gjendet te shtojcat). Kjo është arsyeja përse titulli i plotë shoqërohet me fjalët "miratuar në kuadrin e Rekomandimit CM/Rec(2010)7 të Komitetit të Ministrave", gjë që e bën të qartë edhe karakterin e saj jo detyrues. Teksti i plotë i Kartës, shoqërohet me një memorandum shpjegues, i cili është një dokument që përmban informacion për kuadrin, origjinën dhe historinë e diskutimeve dhe të marrëveshjeve, që kanë paraprirë Kartën, si dhe komentet dhe sqarimet për nenet dhe rekomandimet e saj.

2

SI TË PUNOJMË PËR KARTËN ME GRUPET E TË RINJVE?

► Karta në një kontekst arsimor

Karta është shkruar në terminologjinë ligjore dhe kryesisht u drejtohet qeverive. Në të njëjtën kohë, ajo thekson rëndësinë e vendimmarrësve dhe të interesuarve të shumtë të arsimit- profesionistët e arsimit, OJF e të rinjve, prindërit, kujdestarët, fëmijët etj. – në mbështetjen dhe zhvillimin e EQD/EDNJ dhe rëndësinë e njohjes së Kartës nga të gjithë. Meqë fëmijët dhe të rinjtë marrin pjesë në shumicën e veprimtarive të planifikuara arsimore, e për rrjedhojë, janë të interesuar për këtë çështje më shumë se kushdo tjetër, është rënë dakord që këta të jenë dhe auditori kryesor, të cilit i drejtohet Karta. Kjo është edhe arsyeja e shpjegimit të saj në një format më miqësor për të rinjtë.

Materialet që lidhen me Kartën janë hartuar për t'i shërbyer kryesisht fëmijëve dhe të rinjve të moshës **12-15 vjeç**. Megjithatë, ajo mund të përdoret edhe nga grupmosha të tjera. Po kështu, çdo mësues/ edukator, mund ta përdorë atë në punën e tij me grupmosha të ndryshme. Për këtë arsye, edhe pse termat "fëmijë" ose "**adoleshent**" mund të duken më të saktat, gjatë gjithë këtij dokumenti, përdoret termi "**i ri**". Kjo zgjedhje siguron koherencën me "Kartën për të gjithë" dhe i jep mundësi lexuesit të çdo moshe të gjejë vetën në të. Në këtë dokument përdoret edhe referimi "**grupi juaj**", që lehtëson zbatimin e tij në mjediset e arsimit **formal** dhe **jo formal**, pa qenë e nevojshme të bëhet dallimi ndërmjet termave "nxënës", "pjesëmarrës" ose "anëtar", si dhe në rastet e edukimit ndërmjet **bashkëmoshatarëve**.

Për ta bërë përmbajtjen më të kuptueshme, "Karta për të gjithë" ndryshon nga Karta origjinale, jo vetëm nga gjuha e përdorur, por edhe nga struktura e saj. Së pari, "Karta për të gjithë" përfshin një hyrje të shkurtër informative për Këshillin e Europës, gjë që mungon në Kartën origjinale, si dhe për arsyen e ekzistencës së vetë Kartës. Së dyti, ndryshimi më i rëndësishëm në dokumentin "Kartë për të gjithë" është ajo që lidhet me përmbajtjen e vetë Kartës, e cila është e organizuar në tetë krerë, në formatin pyetje-përgjigje.

Përveç kësaj, përgjigjet që lidhen me përmbajtjen e Kartës nuk qëndrojnë më vete, por shoqërohen me elemente të ndryshëm grafikë, që e bëjnë tekstin më të qartë për lexuesin. Këto elemente mund të jenë të dobishëm edhe për ju, si edukator i një grupi.



Pyetjet për reflektim janë burim për reflektim individual ose pikënisje për shkëmbim e **diskutime** në grup. Ato mund të përdoren edhe si pikënisje për ushtrime e detyra të tjera që i trajtojnë çështjet më në thellësi.



Ide për veprim janë detyra të vogla, që mund të realizohen individualisht ose në një grup. Në rastin e dytë, ato mund të shërbejnë si hapi i parë i një bashkëpunimi, që vijon më tej me ndërmarrjen e **veprimeve me grupin**.



Janë shembuj të dhënë nga personazhet që na shoqërojnë gjatë tekstit. Disa prej tyre janë konkrete, të tjerët janë më të përgjithshëm. Synimi i tyre është jo vetëm të bëjë më të qartë për lexuesin qëllimin e disa prej rekomandimeve, por edhe ta **frymëzojë** atë për veprime të mëtejshme në bashkësinë ku jeton. Ato shërbejnë gjithmonë si pikënisje për të nxitur të rinjtë të mendojnë për shembujt të cilët mund të jenë të njohur për ta.



Vënia në dukje ose theksimi i ideve të rëndësishme lehtëson zbulimin e ideve kryesore në tekst. Të gjitha fjalitë, së bashku me ato të shprehura në poster, përmbledhin idetë e vetë Kartës.

Karta është hartuar si një dokument i pavarur. Megjithatë, nëse punohet në një grup, përmbajtja e saj mund të kuptohet më lehtë dhe motivimi i të rinjve për të ndërmarrë veprime do të rritet. Edhe parimet që lidhen me demokracinë kuptohen dhe ushtrohen më mirë në grup.

Diskutimet e hapura dhe konstruktive qëndrojnë në themel të demokracisë, pasi ato lidhen me lirinë e shprehjes. Nga këndvështrimi i të nxënësve, ato nxisin të menduarit kritik dhe ofrojnë mundësinë që nevoja demokratike për pranimin e ideve dhe opinioneve të ndryshme të vihet në praktikë. Kështu, pjesa më e madhe e ushtrimeve të sugjeruara në këto udhëzime, lidhen me fragmentet e “Kartës për të gjithë” dhe ofrojnë pyetje për diskutime të hapura në grup. Për ju, si edukator, kjo do të thotë që do t’ju duhet të përballeni me pikëpamje e çështje kundërshtuese. Përgatituni dhe informohuni paraprakisht për çështjet ose temat e veçanta (në vijim ofrohen referenca të mëtejshme). Nxitja dhe zhvillimi i një kulture të demokracisë dhe të të drejtave të njeriut është një proces i vazhdueshëm, hap pas hapi, që kërkon edhe një përkushtim afatgjatë.

► Referenca të botimet e Këshillit të Europës

Në faqet në vazhdim do të gjeni ide si të punoni me Kartën me grupin që është objekt i punës suaj, duke ndjekur “Kartë për të gjithë”, kapitull pas kreu. **Pjesa më e madhe e ushtrimeve për diskutime të hapura brenda grupit** (fjalët në **italike**) do të plotësohen me ushtrime ose **detyra grupi** (shih kutitë lehtësisht të ngjyrosura), të përshkruara me hollësi në manualet dhe botimet e mëposhtme të Këshillit të Evropës:



Compasito

Një manual për edukimin e të drejtave të njeriut për fëmijët

www.coe.int/compasito/

Ky manual që gjendet në 15 gjuhë, është një pikënisje për edukatorët, që kanë vullnetin të punojnë me fëmijët e moshës 7-13 vjeç, në fushën e EQD/EDNJ, megjithëse shumica e veprimtarive mund të përshtaten edhe për fëmijë më të rritur. Ky libër e njej lexuesin me konceptet themelore të të drejtave të njeriut e të fëmijës dhe ofron kuadrin bazë teorik për këtë qëllim.

Ai përmban 42 veprimtari praktike, që shërbejnë të përfshijnë dhe motivojnë fëmijët të rinjtë për njohjen e çështjeve të të drejtave të njeriut në mjedisin e tyre. Në tregues, mund të gjeni me lehtësi titujt e veprimtarive të rekomanduara në këto udhëzime.



Kompas

Një manual për edukimin e të drejtave të njeriut me të rinjtë

www.coe.int/compass/



Ky është një manual për edukimin e drejtave të njeriut, që u ofron drejtuesve rinorë, mësuesve dhe edukatorëve të tjerë, profesionistë a vullnetarë, me ide konkrete dhe veprimtari praktike për të angazhuar, për të përfshirë dhe për të motivuar të rinjtë të formojnë një vetëdije pozitive për të drejtat e njeriut, në jetën e tyre dhe në bashkësitë ku jetojnë. Ai bazohet në metodat praktike të arsimit jo formal që vënë theksin në nxënësit, në mjedisi dhe shqetësimet e tyre. Kompas është përkthyer në më shumë se 30 gjuhë.

Manualet: "Demokracia në veprim"

www.coe.int/edc

Kjo seri e përbërë nga gjashtë manual synon të ndihmojë mësuesit dhe drejtuesit e shkollave në integrimin e EQD/EDNJ në të gjithë nivelet e shkollimit, në mënyrë tërheqëse e ndërvepruese.



EQD/EDNJ Volumi I

Edukimi për demokraci – Materiale ndihmëse për edukimin për qytetarinë demokratike dhe të drejtat e njeriut, për mësuesit.

Manuali trajton çështjet themelore të EQD/EDNJ, objektivat dhe parimet e tij bazë dhe zhvillimin e një metode gjithëpërfshirëse për edukimin për demokraci dhe për të drejtat e njeriut.



EQD/EDNJ Volumi II

Të rritemi në demokraci – veprimtari mësimore për qytetarinë demokratike dhe të drejtat e njeriut për arsimin fillor.

Nëntë njësi mësimore të përfshira afërsisht në katër veprimtari ofrojnë, hap pas hapi, udhëzime, të shoqëruara nga fletë pune për nxënësit dhe informacion ndihmës për mësuesit. Manuali ofron një kurrikul të plotë vjetore, të vlefshme për nxënësit e arsimit fillor (klasa 4-6, në përgjithësi moshë 6-9).



EQD/EDNJ Volumi III

Të jetosh në demokraci – Veprimtari mësimore për arsimin e mesëm të ulët.

Ky volum ruan të njëjtën strukturë me volumin e mësipërm dhe është i vlefshëm për nxënësit e arsimit të mesëm të ulët (klasat 7-9, përgjithësisht moshë 10-15 vjeç).



EQD/EDNJ Volumi IV

Të marrësh pjesë në demokrati – Veprimtari mësimore për arsimin e mesëm të lartë për qytetarinë demokratike dhe të drejtat e njeriut.

Edhe ky volum ruan strukturën e njëjtë me të tjerët dhe është i vlefshëm për nxënësit e arsimin të lartë (klasa 10-12, përgjithësisht mosha 16-18 vjeç).



EQD/EDNJ Volumi V Të eksplorojmë të drejtat e fëmijëve – Nëntë projekte të shkurtra për arsimin fillor.

Manual me instrumente për mësimdhënien e të drejtave të fëmijëve në arsimin fillor (nëntë vitet e para të shkollimit). Ky manual mund të përshtatet dhe të shërbejë si burim frymëzimi edhe për grupmosha më të rritura. Edhe ky manual përfshin veprimtari mësimore dhe material mbështetës për to. уроків, так і довідкові матеріали.



EQD/EDNJ Volumi VI

Të mësojmë demokracinë – Një përmbledhje modelesh për edukimin për qytetari demokratike dhe për të drejtat e njeriut.

Përmbledhje veprimtarish praktike dhe modelesh për EQD/EDNJ në shkollë dhe jashtë saj. Duke ofruar shembuj dhe rrugë për të kuptuar parimet e përgjithshme të demokracisë dhe të drejtave të njeriut, këto modele sigurojnë edhe mjedisin për të motivuar nxënësit për të qenë aktivë në këtë drejtim. Shumë prej ushtrimeve mund të përshtaten për grupmosha dhe nivele reflektimi të ndryshme.

Në përgjithësi, veprimtaritë të cilave do t'u referohemi në këtë libër do të jenë kryesisht nga pjesa praktike e Kompas dhe Kompasito, si dhe nga EQD/EDNJ Volumi VI (nëse nuk tregohen referenca të tjera).



Libraria online e Këshillit të Europës

Ju mund të keni këto manuale në versionin online në adresën e ofruar. Nëse jeni të interesuar për kopjen e shtypur, drejtohuni në librarinë online: book.coe.int/



MATERIALE TEORIKE SHITESË

Kompasito, Kreu I, II dhe V

Kompas

EQD/EDNJ Volumi I: Materiale në ndihmë të mësuesit për edukimin për qytetari demokratike dhe për të drejtat e njeriut



MUNDËSI TRAJNIMI

Programi Pestalozzi për trajnimin e profesionistëve në arsim: www.coe.int/pestalozzi/

Mundësitë e trajnimit në sektorin e të rinjve: www.coe.int/youth

► Përshtatje

Karta pohon që arsimi formal, joformal dhe informal janë elemente të procesit të të nxënit gjatë gjithë jetës, që plotësojnë dhe, në mënyrë të ndërsjellë, përforcojnë njëri-tjetrin në këtë proces. Për këtë arsye, manualët janë hartuar me qëllim që të mund të zbatohen në kontekste shumë të ndryshme, në mjedise formale ose më pak formale, në mënyrë sistematike ose jo.

Në Kompasito dhe në disa prej manualeve “Demokracia në veprim”, ju mund të gjeni edhe grupet e moshave për veprimtaritë; megjithatë, ato shërbejnë thjesht si modele, të cilat, ju si edukator, që e njihni grupin me të cilin do të punoni, mund ta përshtatni nëse e gjykoni të nevojshme. Zhvillimi dhe përshtatja e veprimtarive kërkon jo vetëm të merret parasysh mosha e auditorit, por dhe çështje të tjera, si faza e zhvillimit të grupit në lidhje me procesin e përgjithshëm të të nxënit dhe me temën në diskutim. Përshtatja kërkon të merren parasysh stilet e ndryshme të të nxënit dhe nivelet e ndryshme të aftësive që ekzistojnë brenda të njëjtin grup. Edukatori duhet të jetë i ndjeshëm, veçanërisht ndaj nevojave të të rinjve me aftësi të kufizuara. Ai duhet të përpiqet të përshtatë veprimtaritë ndaj veçorive të të rinjve të tillë dhe jo të shpresojë e të përpiqet t’i përshtatë ata ndaj veprimtarisë.

Duke marrë parasysh gjithçka që thamë më sipër, edukatori duhet të përdorë veprimtaritë që sugjerohen si pikënisje për të bërë diçka të përshtatshme për grupin me të cilin do të punojë. Të gjithë manualët e rekomanduara përbajnë edhe këshilla për përshtatjen e veprimtarive.

► Përdorimi i posterit

Posteri është një mjet i përshtatshëm për t’u përdorur me një grup të rinjsh. Fakti që ai është një përmbledhje prej 12 fjalish e bën atë një mjet të shpejtë dhe pamor për të reflektuar për karakteristikat e EQD/EDNJ dhe për përmbajtjen e Kartës. Ai mund të përdoret edhe si një listë kriteresh, për të vlerësuar kontributin e secilit pjesëtar të grupit ndaj të drejtave të njeriut dhe demokracisë. Për këtë arsye, rekomandohet që posteri të vendoset në vend të dukshëm në mjedisin ku punohet me një grup të veçantë të rinjsh, në mënyrë që të shërbejë si pikë referimi gjatë punës me “Kartën për të gjithë”.

Meqë posteri është një mjet pamor reference për të gjithë grupin, atëherë pajisja e çdo të riu me një kopje vetjake do t’i jepte atij mundësinë të punonte individualisht me të. Fleta e punës (të cilën mund ta gjeni në shtojcat) mund të fotokopjohet lehtë dhe të shpërndahet. Megjithatë, ajo nuk është një kopje e saktë e posterit: meqë për të rinjtë është e vështirë të shprehin qëndrimin e tyre me një po ose jo të drejtpërdrejtë për secilën prej pohimeve të posterit, fleta e punës përmban idenë e barometrit, i cili krijon mundësinë që çdo individ ose grup të vlerësojë sa pranë janë ata në plotësimin e secilës prej pohimeve të posterit.

Fleta e punës, së bashku me posterin, mund të përdoren në disa mënyra:

- *Duke lexuar paraprakisht listën e pohimeve përpara fillimit të punës me dokumentin “Kartë për të gjithë”, verifikoni çfarë mendon grupi për shkollën ose organizatën rinore, lidhur me EQD/EDNJ. Pasi grupi të përfundojë punën me dokumentin dhe të ketë analizuar në thellësi çështjen në trajtim, posteri mund të përdoret përsëri si pikë referimi dhe fjalitë mund të verifikohen sërish për të parë nëse ka ndryshime në shkallëzimet e barometrit.*
- *Përdorni posterin për të shqyrtuar dokumentin “Kartë për të gjithë”, pasi pjesa më e madhe e fjalive mund të lidhen me krerët e tij. Ai mund të përdoret si hapi i fundi në punën me të rinjtë me secilin prej krerëve, duke iu referuar atij dhe duke vendosur së bashku me grupin se cila pikë e barometrit do të tregojë shkallën e në të cilën parimi në diskutim zbatohet për grupin.*

Tabela e mëposhtme sugjeron mënyrën si mund të organizohet kjo ide në lidhje me krerët e dokumentit "Kartë për të gjithë".

POSTERI Në veprimet tona...	"KARTË PËR TË GJITHË" Kapitulli
Të drejtat tona respektohen dhe ne respektojmë të drejtat e të tjerëve.	Kapitulli 1. Pse një kartë? Kapitulli 2. Ç'janë të drejtat e njeriut?
Ekziston një marrëveshje për rregullat për të punuar së bashku. Ne marrim pjesë në çështjet e komunitetit.	Kapitulli 3. Ç'është qytetaria demokratike?
Ne mësojmë gjëra që janë të rëndësishme për ne. Ne mësojmë për të drejtat e njeriut dhe demokracinë. Ne mësojmë të ndërmarrim veprime, nëse të drejtat e njeriut nuk respektohen.	Kapitulli 4. Ç'është edukimi për qytetari demokratike dhe për të drejtat e njeriut?
Ne mundësojmë pjesëmarrjen e secilit Ne zgjidhim konfliktet tona pa dhunë dhe të gjithë ndihen të sigurt.	Kapitulli 5. Cilat janë parimet e të drejtave të njeriut dhe të demokracisë?
Ne bashkëveprojmë me familjen, shkollat, organizatat rinore, medien etj.	Kapitulli 6. Kush është i përfshirë në edukimin për qytetari demokratike dhe për
Ne themi fjalën tonë për çfarë bëjmë dhe për mënyrën si e bëjmë atë. Ne kemi të drejta dhe përgjegjësi.	Kapitulli 7. A i respektojnë shkollat dhe organizatat e tjera të drejtat e njeriut dhe demokracinë?
Ne na pëlqen të ndajmë me të tjerët çfarë bëjmë për të drejtat e njeriut dhe qytetarinë demokratike.	Kapitulli 8. Çfarë mund të bëjmë ne për të zhvilluar edukimin për qytetarinë dhe për të drejtat e njeriut?

► “Karta për të gjithë”: Ide, kapitull pas kapitulli

Në këtë pjesë të udhëzimeve ju do të gjeni idetë më të vlefshme që trajtohen në secilin prej krerëve të dokumentit “Kartë për të gjithë”, si dhe disa ide si t’i trajtoni ato me grupin. Pjesa më e madhe e pikënisjeve të sugjeruara janë elemente që trajtohen edhe në dokumentin “Kartë për të gjithë”. Kjo krijon mundësi për të punuar, njëkohësisht me këtë dokument dhe me këto udhëzime.

1. Pse është e nevojshme një kartë?

PËRMBLEDHJE

Kjo hyrje trajton dy ide kryesore:

- **Rëndësia** e dokumentit
- **Roli** i qeverive dhe i të rinjve
- *Përpara se të lexoni kreun e parë, diskutoni me grupin për atë që shpresoni të arrini rreth përmbajtjes së dokumentit:*
 - *Përse mendoni që një dokument për edukimin është në interes të të gjithëve?*
- *Diskutoni përsëri për atë që shpresoni të arrini rreth përmbajtjes së dokumentit, pasi të lexoni kreun e parë:*
 - *Përse mendoni se është i rëndësishëm edukimi që pasqyron vlerat e të drejtave të njeriut, të demokracisë dhe të shtetit të së drejtës?*
 - *Përse mendoni se është i rëndësishëm pranimi i 47 shteteve për të ndjekur rekomandimet e shkruara në një dokument?*
 - *Përse ne jemi përgjegjës për të garantuar këtë edukim?*

Pyetja e fundit është pikënisje për kuptimin e demokracisë, që do të zhvillohet më tej në **Kapitullin 3**. Gjatë diskutimit të pikës së fundit, merrni parasysh që ky dokument nuk është detyrues, gjë që do të thotë se, çfarë shkruhet në të, ka vetëm vlerën e një rekomandimi për qeveritë.

KËSHILLI I EUROPËS

Ky kapitull na informon për Këshillin e Europës. Njohja me shtetet anëtare të tij mund të ndihmojë të rinjtë të kuptojnë arsyen përse përmbajtja e Kartës zbatohet për të gjithë njerëzit, sado të ndryshëm të jenë ata.

- *Punoni rreth një teme, duke përdorur një hartë (mund të gjeni një në shtojcën C), me fletë pune individuale ose duke e projektuar atë në mur, kur punoni me grup. Një mundësi ndërvepruese është krijimi i një puzzle, duke prerë vendet dhe duke u kërkuar të rinjve t’i vendosin ato përsëri së bashku në hartë; për të bërë këtë, mund të përdorni një fletë më vete për çdo nxënës ose një hartë të madhe për të gjithë grupin.*



TË KUPTOJMË KËSHILLIN E EUROPËS

Një hartë ndërvepruese online: www.coe.int/47countries1europe

Broshura të shkurtra për Këshillin e Europës:

- Për fëmijët: «**Udhëtim në universin e një Europe më të madhe. Një histori aventure**»
http://book.coe.int/sysmodules/RBS_fichier/admin/download.php?fileid=3206
- Për të rinjtë: «**Këshilli i Europës. Lidhje pakufi**»
youth-partnership-eu.coe.int/youth-partnership/news/news_267.html

Botimi i fundit thellohet në ndryshimet dhe marrëdhëniet ndërmjet Këshillit të Europës dhe Bashkimit Europian.

2. Ç'janë të drejtat e njeriut?

TË DREJTAT E NJERIUT NË PËRGJITHËSI

Të drejtat e njeriut përbëjnë një ndër çështjet më të rëndësishme për të punuar me të rinjtë, pasi me to hidhen themelet e punës së mëtejshme. Ushtrimet e thjeshta rreth tyre mund të rrisin interesin e të rinjve për të drejtat e njeriut në përgjithësi.



EQD/EDNJ Vëllimi VI: Të mësojmë demokracinë, Kapitulli 3, 3.3. Pema e të drejtave të njeriut.

Të vizatojmë së bashku. Veprimtari që ndihmon të rinjtë të konkretizojnë, përmes skicave, konceptin e të drejtave të njeriut.



Kompass, Kapitulli 2, 2.5. Vër në skenë.

Lojë me role, me anë të cilës pjesëmarrësit paraqesin perceptimet e tyre për konceptin e të drejtave të njeriut.

Kush jam unë?

Biseda në grup, dhënie idesh, vizatime dhe diskutime për të eksploruar çështje të identitetit, që lidhen me të drejtat e njeriut.

KARAKTERISTIKAT E TË DREJTAVE TË NJERIUT

Karakteristikat e të drejtave të njeriut në këtë kapitull, paraqiten pa përdorur termat teknikë, të tillë si: **patjetërsueshmëria** dhe **karakteri universal**.



Të drejtat e njeriut janë diçka që lidhet me vetë qenien tuaj. Ato askush nuk mund t'ua marrë.

Të drejtat e njeriut janë të njëjta për të gjitha qeniet njerëzore, kudo në botë.

Karakteristika të tilla të të drejtave të njeriut, si pandashmëria (të gjitha të drejtat janë njëllë të barabarta dhe të rëndësishme) dhe ndërvarësia (të drejtat plotësojnë dhe kushtëzojnë njëra-tjetrën) nuk janë përmendur në dokumentin EQD/EDNJ- "Kartë për të gjithë"; megjithatë ato është mirë të trajtohen me të rinjtë.



Kompasito, Kapitulli IV

17. Për kë janë më të rëndësishme?

Veprimtari që synon ndërtimin e një konsensusi në lidhje me pyetjen në fjalë, lidhur me të drejtat në Konventën e Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Fëmijës dhe të kuptuarit e karakterit universal, të patjetërsueshmërisë dhe të ndërvarësisë së të drejtave të njeriut.



EQD/EDNJ Vëllimi VI: Të mësojmë demokracinë, Kapitulli 3,

3.4. Udhëtimi me balon.

Veprimtari që kërkon vendosjen e përparësive të të drejtave për të reflektuar për patjetërsueshmërinë e tyre dhe se si heqja arbitrare e të drejtave të njeriut të çon në diktaturë.

TË DREJTAT E NJERIUT, NEVOJAT DHE DËSHIRAT

Detyra e këtij kreu është të përqendrohet më shumë në **lidhjen ndërmjet nevojave njerëzore dhe të**



Për çfarë keni nevojë për të pasur një jetë të mirë, të sigurt, të shëndetshme dhe për t'u rritur?



Lexoni përsëri listën tuaj të nevojave dhe verifikoni nëse ato ndodhen, në formën e të drejtave, në **Konventën e Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Fëmijës.**

drejtave të njeriut.

Meqënëse lidhja ndërmjet nevojave dhe të drejtave përgjithësisht vihet re lehtësisht nga të rinjtë, gjatë trajtimit të saj me ta është e rëndësishme të vini theksin më shumë **në ndryshimin që ekziston ndërmjet të drejtave, nevojave dhe dëshirave.**

- U kërkoni të rinjve të lexojnë përsëri listën e tyre të nevojave
- U kërkoni atyre të mendojnë nëse në listën e tyre ka ndonjë "nevojë", të cilën ata nuk e gjykojnë të domosdoshme për jetën e tyre të sotme: ato që nuk janë të domosdoshme janë dëshira dhe, si të tilla, nuk bëjnë pjesë, domosdoshmërisht, në listën e të drejtave. Ju mund të jepni shembuj për të bërë të qartë ndryshimin ndërmjet tyre:
 - Çdo njeri ka të drejtë të jetojë në kushte të mira, pra ka nevojë të ketë rroba të ngrohta në dimër. Megjithatë, kjo ndryshon nga dëshira për të pasur veshje të modës së fundit.
 - Çdo njeri ka të drejtën e shëndetit, që buron nga nevoja për ngrënë gjëra të ushqyeshme dhe të



Kompasito, Kapitulli IV,

27. Udhëtimi drejt një toke të re.

Veprimtari që kërkon vendosjen e përparësive për çfarë është thelbësore për mbijetesë e zhvillim, për të ndarë nevojat dhe dëshirat dhe për të lidhur nevojat njerëzore me të drejtat e njeriut.



EQD/EDNJ VI: Të mësojmë demokracinë, Kapitulli 3,

3.5. Dëshirat dhe nevojat.

Lojë me karta për të ndihmuar lojtarët të kuptojnë ndryshimin ndërmjet gjërave që ata dëshirojnë ose do të dëshironin t'i kishin dhe atyre për të cilat ata kanë me të vërtetë nevojë.

shëndetshme. Megjithatë, kjo ndryshon nga dëshira për të ngrënë ëmbëlsira gjatë gjithë ditës.

Në përmbledhjen e Konventës së Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Fëmijës trajtohen disa koncepte, të cilat mund të jenë të vështira për t'u kuptuar menjëherë nga të gjithë të rinjtë. Ata mund të trajtohen më gjerësisht në një kohë tjetër, në kuadrin e referencave të tjera, që përfshihen në Kreun e 5-të:

- Diskriminimi > Përfshi gjithsecilin
- Dhuna dhe abuzimi > Respekto dinjitetin njerëzor

TË DREJTAT E FËMIJËVE

Të drejtat e fëmijëve nuk përmenden në mënyrë të veçantë në Kartë, por trajtimi i tyre mund t'ju



A mendoni se keni nevojë për ndonjërin prej këtyre gjërave, sepse jeni ende fëmijë?
Nëse po, për cilat keni nevojë?

ndihmohë për t'i sjellë çështjet e të drejtave të njeriut më pranë botës së të rinjve.

Kur ne i referohemi elementeve që u takojnë **në mënyrë të veçantë me fëmijëve (ende jo të rritur)**, është e rëndësishme të kujtojmë që të drejtat e fëmijëve, sipas Konventës së Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Fëmijës (1989), mund të ndahen në tri kategori të përgjithshme:

- Të drejtat që lidhen me **mbrojtjen**.
- Të drejtat që lidhen me **sigurimin e kushteve**.
- Të drejtat që lidhen me **pjesëmarrjen**.

Pjesa më e madhe e nevojave të veçanta të fëmijëve ka të bëjë me **mbrojtjen** e të miturve (nën moshën 18 vjeç) nga abuzimet, braktisja dhe shfrytëzimi, për arsye të dobësisë dhe të pamundësisë së tyre për t'u mbrojtur. Disa të tjera, edhe këto të lidhura me nevojat e veçanta të fazave të zhvillimit në të cilën ndodhen fëmijët, kanë të bëjnë me nevojën që ata kanë për t'u **siguruar kushte** të tilla, si arsimim dhe kujdes shëndetësor. Këtu është e rëndësishme të bëhet e qartë se të drejtat e fëmijëve janë formuluar pikërisht duke mbajtur parasysh kërkesat e veçanta për përkujdesje. Kjo nuk do të thotë se të rriturit (qeniet njerëzore në përgjithësi) nuk i kanë këto të drejta. E drejta për të luajtur është e vetmja e drejtë e fëmijëve, që nuk gjendet në Deklaratën Universale të të Drejtave të Njeriut. Ideja e **pjesëmarrjes** së fëmijëve zhvillohet më tej në Kapitullin 3.



TË DREJTAT E FËMIJËVE

- www.coe.int/children
- www.unicef.org/magic

Kompasito,

1.2. "Cilat janë të drejtat e fëmijëve?"

EQDEDNJ Vëllimi V

Të eksplorojmë të drejtat e fëmijëve, Pjesa II

SHKELJA E TË DREJTAVE

A jeni në dijeni të ndonjë situatë, e cila dëshmon për mosrespektimin e të drejtave të njeriut (filloni me atë që mund t'ju ketë ndodhur shokëve tuaj e vazhdoni me informacionet që merrni nga librat, TV ose me ato që keni përjetuar si dëshmitar etj.)? A keni ndier/menduar në ndonjë rast që të drejtat tuaja nuk janë respektuar? Si keni vepruar?



- *Përqendrohuni në ndjenjat e të rinjve dhe në kuptimin që ata kanë për shkeljet e të drejtave të njeriut me pyetje të tilla, si:*
 - *Cili ka qenë reagimi juaj në rastet kur keni qenë dëshmitar i shkeljes së të drejtave të dikujt tjetër? Si jeni ndier në atë rast?*
 - *Si arritët në përfundimin se të drejtat në atë rast nuk u respektuan?*
 - *A mund të bënit diçka në atë rast?*

Ç'duhet të bëjnë njerëzit në rastet kur nuk respektohen të drejtat e tyre dhe ato të njerëzve të tjerë?



Në radhë të parë, shkeljet e të drejtave të njeriut duhet të parandalohen. Për këtë arsye, është e rëndësishme që ne të njohim të drejtat tona dhe të pranojmë që është përgjegjësia jonë të ngrihemi për to e të denoncojmë shkeljet që i bëhen atyre. Është e rëndësishme që të rinjtë të kuptojnë se lufta për të drejtat e njeriut nuk mund të bëhet gjithmonë vetëm. Ne duhet të kërkojmë edhe mbështetjen e njerëzve të tjerë dhe të informohemi për instrumentet vendore që mbrojnë të drejtat tona. Përveç kësaj, ne duhet të pranojmë si përgjegjësi tonën mbështetjen, brenda mundësive, që duhet t'u ofrojmë njerëzve, të cilëve u janë shkelur të drejtat. Çështja e përgjegjësisë trajtohet me gjerë në Kreun 3 dhe 7.



EQD/EDNJ VËLLIMI VI: Të mësojmë demokracinë, Kapitulli 5

5.1. Nuk është e drejtë.

Analizë fotografish për t'u bërë të vetëdijshëm për konceptin tonë për drejtësinë dhe padrejtësinë.

5.3. Puzzle.

Simulim për t'u bërë të vetëdijshëm për mënyrën si ne u kundërpërgjigjemi trajtimeve të padrejta.



Kompasito Kapitulli IV,

10. Gazetari i Kompasito.

Veprimtari e ndërtuar mbi bazën e një reportazhi me fotografi, që synon të zhvillojë vetëdijen për të drejtat e njeriut në jetën e përditshme dhe të kuptuarit e faktit që të drejtat e njeriut mund jo vetëm të shkelen, por edhe të mbrohen.



Kompass, Kapitulli 2,

Faqja e parë.

Simulimi i një grupi gazetarësh, të cilët punojnë për të përgatitur faqen e parë të gazetës së tyre që mbulon situatën e të drejtave të njeriut në një kontekst të njohur nga të rinjtë.

MBROJTJA E FËMIJËVE

Kur përballemi me çështjen e të drejtave të njeriut, është e rëndësishme të punohet edhe me mekanizmat e mbrojtjes së të drejtave të njeriut. Meqë në këtë kapitull përmenden disa dokumente ligjorë, dhe nëse të rinjtë do të ishin të interesuar, mund të jetë me vlerë të sqarohen më tej disa koncepte:

- Dokumentet ligjorë kanë formate dhe karakteristika të ndryshme; si e kemi parë edhe në pjesën e parë të këtyre udhëzimeve, një "kartë" mund të jetë detyruese ose jo nga pikëpamja ligjore, ndërsa një rekomandim, nga vetë natyra e tij, nuk është detyrues. Megjithëse Deklarata Universale e të Drejtave të Njeriut shënon një pikë kthese të rëndësishme në histori dhe ka fituar statusin e një dokumenti ligjor ndërkombëtar, një "deklaratë" është vetëm shpallja e një qëllimi, i cili, për të pasur fuqi të plotë ligjore, mund të transmetohet më tej në dokumente të tjerë të quajtur "konventa" (traktate ose pakte). Konventa Europiane për të Drejtat e Njeriut është mekanizmi më i vjetër dhe më i fortë rajonal që mbron, me forcë të plotë ligjore, të drejtat e njeriut në Evropë.
- Megjithëse sistemi ligjor i mbrojtjes së të drejtave të njeriut mund të vlerësohet si një ndër arritjet më të mëdha të shekullit të njëzetë, ia vlen të kujtojmë se gjatë gjithë historisë së njerëzimit, shoqëritë kanë zhvilluar sisteme të drejtësisë, që kanë kërkuar mirëqenien e të shoqërisë si një e tërë.

Ligjet zbatohen dhe garantohen me anë të mekanizmave të tjerë, siç janë gjykatat. Gjykata Europiane e të Drejtave të Njeriut është institucioni që lidhet me mbrojtjen e të drejtave të njeriut dhe, për këtë arsye, mund të jetë në interesin e të rinjve të njihen me të.



Kompas

Kahal kundër UK.

Simulim që ka në bazë një rast real të shqyrtuar nga Gjykata Europiane e të Drejtave të Njeriut.



SISTEMET E ZHVILLIMIT DHE TË MBROJTJES SË TË DREJTAVE TË NJERIUT

- **Kompasito**
Kapitulli I.1. "Hyrje në të drejtat e njeriut"
- **Eksploro dhe vepro për të drejtat e njeriut:** explorehumanrights.coe.int
Ky projekt synon të kuptuarit më të mirë të parimeve të sistemit Europian të mbrojtjes së të drejtave të njeriut dhe të funksionimit të mekanizmave të tij.
- **Gjykata Europiane e të Drejtave të Njeriut:** www.echr.coe.int/ECHR/
Gjeni më shumë informacion përmes broshurave dhe videove, si dhe përmes variantit të thjeshtuar të Konventës Europiane për të Drejtave të Njeriut.

3. Ç'është qytetaria demokratike?

KARAKTERISTIKAT E DEMOKRACISË



Shëno, nëse vendi ku jeton është një demokraci

- » *Demokracia është vetëm një ndër rrugët e mundshme të organizimit të një grupi shoqëror. Për këtë arsye, mund të jetë me interes reflektimi, së bashku me grupin, rreth mundësive ose formave të tjera të qeverisjes.*
 - *A dini forma të tjera të qeverisjes?*
 - *Cilat janë ndryshimet ndërmjet demokracisë dhe sistemeve të tjera të qeverisjes?*
 - *A dini ndonjë vend në të cilin vepron një sistem i tillë i ndryshëm nga demokracia?*
 - *A dini vende në rajonin tuaj, në të cilin ekzistojnë lloje të tjera qeverisjeje?*

Që të kuptohet si duhet nga të rinjtë, koncepti i qytetarisë demokratike duhet të lidhet me realitetin në të cilin ata jetojnë. Pyetjet e sugjeruara në vijim synojnë të nxisin të rinjtë të reflektojnë për shkallën e demokracisë në shkollën ose organizatën ku marrin pjesë.

- A ekzistojnë rregulla në shkollën, ekipin ose në klubin tuaj, të cilat, ju të gjithë, i ndiqni për të punuar, për të jetuar e për të vepruar së bashku?
- Cilat janë të drejtat dhe përgjegjësitë që keni?
- Kush i vendos këto rregulla?
- A mund të ndryshohen ato? Nëse po, në ç'mënyrë?



- *Nëse në vendin ku punoni me të rinjtë ende nuk ka "rregulla të përbashkëta" ose ato nuk janë sa duhet demokratike, sepse janë vendosur nga lart, atëherë mund të filloni duke i hartuar ato për grupin tuaj, me konsensusin e të gjithëve, përfshi këtu edhe edukatorin.*



Kompasito, Kreu IV

2. Një kushtetutë për grupin tonë.

Veprimtari që synon arritjen e një konsensusi për të kuptuar marrëdhëniet ndërmjet të drejtave dhe përgjegjësisë, për të theksuar rëndësinë e pjesëmarrjes në krijimin dhe mbrojtjen e të drejtave dhe për të hartuar e pranuar, me marrëveshje, rregullat dhe përgjegjësitë për grupin.



EQD/EDNJ Vëllimi VI: Të mësuarit e demokracisë, Kapitulli 1.

1.2. Të drejtat, përgjegjësitë dhe rregullat në klasë.

Ecuri hap pas hapi, për të ndihmuar të rinjtë të kuptojnë lidhjet ndërmjet të drejtave, përgjegjësisë dhe rregullave (veçanërisht në një kontekst grupi).

PËRGJEGJËSITË



Çfarë ndodh kur njerëzit nuk ndjekin rregullat?

Kjo pyetje reflektive i shërben idesë se ndonjëherë është e nevojshme ndërmarrja e veprimeve të caktuara, për të parandaluar shkeljen e rregullave dhe, mbi të gjitha, për të reflektuar për ndikimin që veprimet kanë tona te të tjerët. Kur njerëzit njihen me të drejtat, ata bëhen të vetëdijshëm edhe për nevojën e marrjes përsipër të përgjegjësive për mbrojtjen e tyre dhe veçanërisht të të drejtave të të tjerëve.



Kompasito, Kreu IV

40. Fjalë që lëndojnë.

Diskutim për të kuptuar kufijtë e lirisë së shprehjes dhe për të reflektuar për shkaqet dhe pasojat e gjuhës fyese.

PJESËMARRJA

Për të nxitur pjesëmarrjen e të rinjve në shoqëri, është e rëndësishme që ata të njihen më në thellësi edhe me çështjen e sistemit elektoral.



Kompasito, Kreu IV

13. Çdo votë vlen.

Simulim për të kuptuar thelbin e zgjedhjeve të ndershme dhe demokratike dhe të mekanizmave të votimit demokratik.

Gjatë eksplorimit të demokracisë, në kontekstin tuaj, mund të jetë me vlerë edhe theksimi i idesë se koncepti i pjesëmarrjes demokratike nënkupton një përmbajtje shumë më të gjerë se votimi.

- *Përpara se të lexoni shembullin e dhënë nga personazhet, pyesni të rinjtë në grup nëse mendojnë se e kanë të drejtën e pjesëmarrjes*
- *Kërkoni nga grupi ide për mënyra të tjera për të ndryshuar komunitetin. Plotësoni listën e ideve pas leximit të shembullit*

Është e rëndësishme të kujtoni se fëmijët dhe të rinjtë, pavarësisht nga mosha dhe nevojat e tyre të veçanta, kanë edhe të drejtat që përfshihen në kategorinë e pjesëmarrjes:

- të drejtën për të shprehur pikëpamjet e tyre për të gjitha çështjet që janë në interesin e tyre;
- lirinë e shprehjes;
- lirinë e mendimit, të ndërgjegjes dhe të fesë;
- lirinë e shoqërimit;
- të drejtën për informacion;
- të drejtën për të marrë pjesë në jetën kulturore të komunitetit.

Të drejtat që lidhen me pjesëmarrjen e fëmijëve dhe të të rinjve janë pranuar ligjërisht vetëm me nënshkrimin, në vitin 1989, të Konventës së Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Fëmijës. Për këtë arsye, këto të drejta, për një pjesë të madhe të shoqërisë, edhe sot nuk janë shumë të qarta. Megjithatë, është e rëndësishme të kujtojmë që të drejtat e fëmijëve (si dhe përgjegjësitë që lidhen me to) duhet të merren parasysh në raport me **aftësitë në zhvillim të fëmijëve**.



EQD/EDNJ Vëllimi VI, Të mësuarit e demokracisë, Kapitulli 7.

7.8. Rrugë për të marrë pjesë në demokraci.

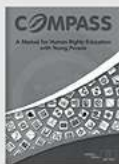
Diskutim për të analizuar format e mundshme të pjesëmarrjes politike.



Kompasito, Kapitulli IV

37. Ku jemi ne?

Diskutim. Të rinjtë zgjedhin një vendndodhje të caktuar në klasë, midis dy pikave të kundërta dhe shpjegojnë e argumentojnë qëndrimin e tyre. Kjo veprimtari mund të përshtatet për çdo temë, megjithatë fjalitë e sugjeruara për diskutim lidhen me të drejtën e fëmijëve dhe të rinjve për pjesëmarrje.



Kompas

Në ngjijtje.

Lojë me role dhe diskutim, ku pjesëmarrësit reflektojnë për kuptimin e pjesëmarrjes së rinisë dhe diskutojnë për rrugë të ndryshme, për të rritur pjesëmarrjen e tyre në komunitetin ku jetojnë.

Përralla e dy qyteteve.

Lojë, në të cilën lojtarët votojnë për llojin e qytetit ku dëshirojnë të jetojnë dhe për shërbimet të cilat dëshirojnë të gëzojnë. Ajo trajton çështje të tilla, si: solidariteti shoqëror, rëndësia e pagimit të taksave dhe vlerat e demokracisë vendore.

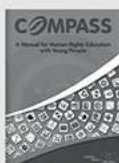
4. Çfarë është edukimi për qytetari demokratike dhe për të drejtat e njeriut?

ARSIMIMI: NJË E DREJTË DHE NJË MJET



Arsimi është një e drejtë, por, në të njëjtën kohë, është edhe një mënyrë për të garantuar të drejtat e tjera.

- Diskutoni këtë ide:
 - A bën pjesë arsimimi në listën tuaj të nevojave (Kapitulli 2)?
 - Nëse jo, a keni përfshirë ndonjë koncept tjetër që lidhet me të (si: të nxënit, njohja e gjërave të reja, leximi, marrja e informacionit etj.)?
 - Pse arsimimi është një e drejtë e njeriut?
 - Çfarë përfitimesh keni nga arsimi?
 - A keni menduar për ato që mund të bëjë arsimi, përpara se të lexonit idetë që përmban figura në faqen 12, e cila tregon pjesët e ndryshme të trupit që marrin pjesë në një procesin e edukimit?



Kompas, Kapitulli 2,

2.5. Arsim për të gjithë?

Në këtë veprimtari, pjesëmarrësit eksplorojnë më tej respektin për të drejtën për arsimim, ndërkohë që mendojnë për pabarazitë e kushteve të arsimimit në botë.

EQD/EDNJ

Në vijim, shkurtime EQD/EDNJ do të përdoren më shpesh. Për këtë arsye, i kushtoni disa minuta kohë njohjes së të rinjve me to, nëse mendoni se këto koncepte janë ende të huaja për ta.

- *Pyesni të rinjtë nëse mendojnë për ndonjë shkurtime më të përshtatshëm për ta.*

Edukimi për qytetari demokratike dhe edukimi për të drejtat e njeriut kanë objektiva të përbashkët, për arsye të ndërvarësisë që ekziston ndërmjet të drejtave të njeriut dhe demokracisë. Ndryshimi ndërmjet tyre është më tepër ndryshim i vogël në fokusin e tyre, dhe nuk është i përshtatshëm për t'u trajtuar me të rinjtë në këtë fazë. Për këtë arsye, gjatë gjithë dokumentit "Kartë për të gjithë", ata përdoren si të jenë i njëjti koncept.

KARAKTERISTIKAT E EQD/EDNJ

Teksti pohon idenë se EQD/EDNJ trajton gjëra që janë të rëndësishme për nxënësin.

- *Diskutoni këtë ide:*
 - *Çfarë është e rëndësishme për ju?*
 - *A janë ato pjesë e çështjeve që po trajtojmë këtu?*
 - *Si mund të përfshihen ato në këtë proces?*

EQD/EDNJ përdor **metodën sistemike, tërësore**. Ai nisët nga tri përmasa të procesit të të nxënit: aftësitë (në pikturë, në mënyrë metaforike, janë vendosur te duart), qëndrimet (të vendosura në mënyrë metaforike te zemra), njohuritë (të vendosura, në mënyrë metaforike te koka). Në këtë mënyrë, të i aftë për të drejtat e njeriut dhe për qytetarinë demokratike kërkon më shumë se të njohësh teorinë e tyre. Për këtë arsye, veprimtaritë në manualët e propozuara përqendrohen te nxënësi në tërësi, në të gjitha dimensionet e tij.

- *Gjatë punës së mëtejshme me këto koncepte, përpiquni të ndihmoni të rinjtë të kuptojnë se ata po punojnë në të tri dimensionet e EQD/EDNJ, për të cilat ata nuk janë gjithmonë të vetëdijshëm.*
 - *Kërkoni nga të rinjtë të identifikojnë gjërat e mëposhtme, që lidhen me jetën e tyre të përditshme:*

TË DREJTAT E NJERIUT (DNJ)	QYTETARIA DEMOKRATIKE (QD)	KOMPETENCAT
Diçka që dini për DNJ	Diçka që dini për QD	NJOHURI
Një mënyrë për zbatimin e DNJ në praktikë	Një mënyrë për zbatimin e QD në praktikë	AFTËSI
Një situatë ku ju mendoni që DNJ janë respektuar	Një situatë ku ju mendoni që QD është respektuar	QËNDRIME

- *Vini re: një ndër fjalitë e posterit, që mund të lidhet me këtë kapitull, ka të bëjë kryesisht me njohuritë (në veprimtaritë tona ne mësojmë rreth të drejtave të njeriut dhe demokracisë).*
 - *A lidhet fjalia me realitetin tuaj?*
 - *A mendoni se keni mësuar edhe PËR (aftësi) dhe PËRMES (qëndrime) të drejtave të njeriut dhe demokracisë?*



METODOLOGJIA NË EQD/EDNJ

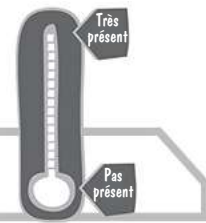
- **Komposito**
Edukimi i të drejtave të njeriut për fëmijët (faqet 25-28)
Të nxënit nga përvoja (faqet 38-40)
- **EQD/EDNJ Vëllimi I: Edukimi për demokraci, Njësia 3.**
Të nxënit bazuar në detyra (faqet 46-47, 124 dhe 132)

5. Cilat janë parimet e të drejtave të njeriut dhe të demokracisë?

RESPEKTIMI I PARIMEVE



A respektohen këto parime në grupin tuaj?



Në këtë kapitull, të ndarë në pesë tema, trajtohen parimet ose vlerat themelore të EQD/EDNJ. Barometrat shërbejnë për vlerësimin nga këndvështrimi i të rinjve, i shkallës në të cilën këto parime janë të pranishme në grup.

- *Pas reflektimit individual, diskuto me të rinjtë për opinionet e tyre, për të identifikuar edhe ndryshimet e mundshme që mund të ekzistojnë te të rinjtë.*
- *Në rastet e kundërshtive ose kur opinionet e përgjithshme priren të "mohojnë tërësisht praninë e vlerave":*
 - *Cili është, sipas mendimit tuaj, shkaku i një situatë të tillë?*
 - *A mund të kujtoni ndonjë shembull të veçantë që dëshmon për këtë?*
 - *A mund të bëhet diçka për të shmangur qenien e grupit në fund të barometrit?*
- *Në rastet pozitive, kur pjesa më e madhe e grupit mendon se këto vlera janë "shumë të pranishme":*
 - *A njihni vende ku këto vlera nuk janë të pranishme?*

Ju mund të përdorni disa prej veprimtarive, nëse dëshironi të trajtoni me hollësi të gjithë parimet.

VLERËSO DIVERSITETIN



EQD/EDNJ Vëllimi VI: Të mësuarit e demokracisë, Kapitulli 1

1.4. Një buqetë me lule.

Veprimtari artistike për të vlerësuar faktin që njerëzit në një grup janë, njëherazi, të veçantë e të ndryshëm, por që japin ndihmesën e tyre për fuqizimin tërësor të grupit.

Cili është imazhi që media, në vendin tuaj, u jep njerëzve në minoritet, të cilët janë të ndryshëm nga shumica?

Cili është imazhi që media duhet të japë për ta?



Kompasito, Kapitulli IV

38. Cili qëndron pas meje?

Një lojë hamendësimi për të diskutuar lidhjet ndërmjet stereotipave, paragjytimeve dhe diskriminimeve dhe për të analizuar rolin e medias në rritjen e stereotipave dhe paragjytimeve.

Një "Bibliotekë e gjallë" vepron si një bibliotekë e zakonshme, në të cilën lexuesit marrin me qira një "libër", që e kthejnë përsëri pasi ta kenë lexuar. Ndryshimi qëndron në faktin që, në Bibliotekën e gjallë, librat janë qenie njerëzore. Ata u përkasin grupeve, shpeshherë, të diskriminuara. Librat dhe lexuesit flasin me njëri-tjetrin, gjë që u jep lexuesve mundësinë të njohin një person real dhe të ndryshojnë idetë negative, që ata mund të kenë pasur më parë për një grup të veçantë njerëzish.

- *Shembulli i Librarisë së gjallë dhe deklarata e një personi rom mund të shoqërohet me një diskutim më të thellë:*
 - *Cilët persona do të ftonim, nëse do të na duhej të organizonim një Librari të gjallë në qytetin tonë? Cilat janë grupet më pranë nesh që vuajnë pasojat e diskriminimit?*
 - *A ju vjen në mendje ndonjë ide, kur bëhet fjalë për romët?*
 - *A keni takuar ndonjëherë individë që bëjnë pjesë në grupe të diskriminuara ose romë?*
 - *Çfarë pyetjesh do të dëshironit t'u bënit atyre për t'i njohur më mirë?*



Kompas, Kapitulli 2

2.34. Kundërpërgjigjja ndaj racizmit.

Lojë me role për një incident të rëndë, për të eksploruar çështje të racizmit dhe paragjykitimit, veçanërisht ato që lidhen me romët, dhe për t'i trajtuar këto çështje në shkollë ose në institucione të tjera edukative.

I PËRFSHINI TË GJITHË

A ndjerë ndonjëherë i lënë jashtë grupit? [...]

- *Çështja mund të fillojë të trajtohet duke filluar me diskutimin e shembujve të ndarë nga personazhet:*
 - *A ju kanë ndodhur ju ose të njohurve tuaj gjëra të tilla të ngjashme?*
 - *Si do të kishit vepruar ju në rastin e tyre?*
 - *Çfarë do të kishin bërë bashkëmoshatarët tuaj për të shmangur dukurinë?*

A ka në klasën ose në grupin tuaj individë që mund të ndihen të përjashtuar? Pse?



- *Diskutoni për çfarë mund të bëhet, që individët në grupin tuaj të mos ndihen të përjashtuar.*

A ka në komunitetin tuaj individë që vlerësohen jo pjesë e tij?
Ç'do të ndryshonit në komunitetin tuaj në mënyrë që ai të mundësonte përfshirjen e të gjithëve?



- *Me grupin, eksploroni arsyet e mundshme të ekzistencës së dukurisë së përjashtimit në komunitetin tuaj dhe rrugët e mundshme për ta parandaluar atë.*

A trajtohen ndryshe djemtë dhe vajzat në shkollën ose organizatën tuaj?



Duke marrë parasysh që shembujt në këtë pjesë lidhen me diskriminimin gjinor dhe atë të bazuar në faktorët ekonomik-shoqërorë, ju mund të përdorni edhe veprimtari të veçanta, nëse do të dëshironit të vazhdonit më tej me diskutimet lidhur me këtë temë



Kompasito, Kapitulli IV

35. Çfarë pëlqej dhe çfarë bëj?

Diskutim për të njohur pasojat e stereotipave gjinorë.

7. Djemtë nuk qajnë.

Veprimtari për të diskutuar stereotipat dhe barazinë gjinore.



EQD/EDNJ Vëllimi VI: Të mësuarit e demokracisë, Kapitulli 4.

4.6. Ne jemi të gjithë të barabartë, por disa janë më të barabartë se të tjerët.

Veprimtari "skicim dhe reflektim", për të identifikuar dhe për të analizuar arsyet për diskriminimin, duke u përqendruar në faktorët ekonomik-shoqërorë.

JEPUNI TË GJITHËVE SHANSE TË BARABARTA

Në organizatën tonë lokale të rinisë, në Mbretërinë e Bashkuar, është një djalë që quhet Uilliam [...]

- Ju mund të zhvilloni diskutime të mëtejshme lidhur me çështjen e Uilliamit:
 - A njihni të rinj që përballen me vështirësi të ngjashme me ato të Uilliamit? A janë ata të kënaqur, sa Uilliami, me të qenit pjesë e grupit?
 - Çfarë mund të bënim si grup, nëse një individ me aftësi për të nxënë do të bëhej pjesë e tij?

Meqë shembulli lidhet me përfshirjen e njerëzve me **aftësi të ndryshme ose me nevoja të veçanta**, atëherë ju mund të zhvilloni disa veprimtari për t'u thelluar më tej në këtë çështje; ato do t'iu ndihmonin në punën me të rinjtë, për t'i bërë ata të gatshëm për detyrën e mëposhtme.



Kompasito, Kapitulli IV

5. Symbyllurazi.

Simulim për të kuptuar të drejtat dhe nevojat e veçanta të të rinjve me aftësi të kufizuara.

Kompasito, Kapitulli IV

28. Folësi pa zë.

Lojë me role për të kuptuar vështirësitë e njerëzve me aftësi të kufizuara dëgjimi dhe nevojat për diskriminim pozitiv.



Kompas, Kapitulli II

Shikoni aftësinë!

Veprimtari praktike për të nxitur empatinë (aftësia për të vënë veten në pozicionin e tjetrit) me njerëzit me aftësi të kufizuara. Çështjet e trajtuara përfshijnë pengesat me të cilat përballen njerëzit me aftësi të kufizuara, për t'u integruar në shoqëri dhe perceptimi i të drejtave të tyre si të drejta njerëzore.



□ Eksploroni lagjen tuaj. Shënoni në një hartë vendet tuaja të parapëlqyera [...]

- Kërkoni nga grupi të hulumtojnë hartën e vështirësive në komunitetin ku jetojnë.
- Sigurohuni që përfundimet të mund të trajtohen diku ku mund të merren parasysh:
 - Një shoqatë që punon me njerëzit me nevoja të veçanta, e cila mund të luftojë për ndryshime.
 - Një organi të këshillit të qytetit, që ka për detyrë të kujdeset për kërkesat e qytetarëve.

DIVERSITETI, STEREOTIPAT DHE PARAGJYKIMET

Përveç shembujve të veçantë, është e rëndësishme që të krijohet edhe mundësia për të folur për ndryshimet dhe larminë në përgjithësi. Në këtë fazë mund të trajtohen edhe stereotipat dhe paragjykimet.

- Jepni ide për të gjitha arsyet e mundshme pse dikush mund të vlerësohet i ndryshëm. Përpiquni të shtoni edhe arsye të tjera, të cilat nuk janë trajtuar në diskutimet e mëparshme.



EQD/EDNJ Vëllimi VI: mësuarit e demokracisë, Kapitulli 4, 4.5. Të gjithë kemi paragjykime.

Lojë për t'u njohur dhe për të pyetur rreth stereotipave dhe paragjykimeve për të tjerët.

EQD/EDNJ Vëllimi VI: Të mësuarit e demokracisë, Kapitulli 5, 5.2. Përrjashtimi.

Lojë për t'u njohur me çështjen e diskriminimit.



Kompasito (Kapitulli IV. 29) **dhe Kompas** (Kapitulli 2)

Hidh një hap përpara.

Simulim për të zhvilluar empatinë me të tjerët që janë të ndryshëm dhe për të rritur vetëdijen për pabarazinë e shanseve në shoqëri.

RESPEKTO DINJITETIN NJERËZOR

Të punojmë me idenë se të gjithë ne jemi njëlloj të barabartë.



EQD/EDNJ Vëllimi VI: Të mësuarit e demokracisë 3.2. Fijet.

Veprimtari për të nxjerrë në pah origjinën dhe historinë e qenieve njerëzore.

A ndihen të gjithë të sigurt në shkollën dhe grupin tuaj?



Kur të rinjtë ndajnë hapur me të tjerët përgjigjet e tyre për sigurinë që ata ndiejnë brenda grupit, ekziston mundësia që jo të gjitha ato të jenë të ndershme, veçanërisht, nëse ekzistojnë raste të ngacmimeve ose keqtrajtimit të fshehta në grup ose te disa prej të rinjve. Veprimtaritë praktike mund të jenë më të përshtatshme se sa diskutimi për të trajtuar këtë çështje.



Kompasito, Kapitulli IV

8. Skena keqtrajtimi.

Diskutim për t'u thelluar në të kuptuarit e llojeve të ndryshme të keqtrajtimit dhe për të analizuar edhe kundërpërgjigjet ndaj tyre.



Kompas, Kapitulli 2

A kemi zgjedhje?

Lojë me role për të trajtuar çështjet e dhunës dhe keqtrajtimin ndërmjet të rinjve.

JETO NË PAQE

Si e trajtoni konfliktin ndërmjet anëtarëve të grupit ose të klasës suaj?



- Duke u bazuar në përgjigjet e dhëna, diskutoni me grupin për mënyrën si e trajtojnë ata konfliktin?
 - A bazohen mënyrat që ata përdorin për zgjidhjen e konfliktit në parimin "Jeto në paqe"?
 - A ekzistojnë mënyra të tjera për zgjidhjen e konfliktit, të ndryshme nga ato që ata kanë përdorur deri sot?
 - A njihni ndonjë shkollë/grup që vepron në mënyrë të ngjashme me atë që shpjegohet në shembull?
 - A mund të jetë e nevojshme diçka e tillë edhe në grupin tuaj? Si mund të organizohet ajo?



Kompas, Kapitulli 2.

Stacioni i energjisë

Jepni ide për aktet e dhunës që ndodhin rëndom në jetën e përditshme dhe kërkoni rrugë të reja për trajtimin e tyre dhe zgjidhjen e problemeve.



Kompasito, Kapitulli IV

21. Të përfytyrojmë zgjidhje paqësore.

Dramë për të zbuluar rrugë paqësore të zgjidhjes së konflikteve.

Këto dy veprimtari mund të përdoren si lidhje ndërmjet çështjes së dhunës të diskutuar në pjesën "Respekto dinjitetin njerëzor" dhe zgjidhjes së konfliktit bazuar në parimin "**Jeto në paqe**". Përveç kësaj, veprimtaria e fundit përdor dramën, siç është ilustruar me shembullin e dokumentit "Kartë për të gjithë", lidhur me keqtrajtimet.



Kompasito, Kapitulli IV

30. *Beteja për portokallin.*

Kjo veprimtari synon të nxisë diskutime për nevojën e komunikimit në një situatë konflikti dhe reflektimet për strategji për zgjidhjen e konflikteve.

11. *Gjigandi.*

Veprimtari negocimi në grup, për të diskutuar për çështjen e të drejtave të barabarta dhe procesin e negocimit për paqe.



EQD/EDNJ Vëllimi VI *Të mësuarit e demokracisë*, Kapitulli 8

8.2. *Një metodë e strukturuar për zgjidhjen e konfliktit.* Ushtrim për të mësuar teknikat e zgjidhjes së konfliktit në gjashtë faza.

8.6. *Ndëshkim apo zgjidhje pozitive e konfliktit.*

Detyra për të zhvilluar potencialin krijues të të rinjve në zgjidhjen e konflikteve dhe për t'i nxitur ata të marrin pjesë në procesin e vendimmarrjes që lidhet me të. Kjo veprimtari mund të lidhet lehtë me atë të shembullit të bashkëmoshatarëve mediatorë.

6. Kush merr pjesë në edukimin për qytetari demokratike dhe në edukimin për të drejtat e njeriut?

EDUKIM PËR TË GJITHË



EQD/EDNJ është për të gjithë dhe zhvillohet gjatë gjithë jetës.

- *Disa pyetje, që mund të ndihmojnë të rinjtë të reflektojnë për perceptimet dhe njohuritë që ata kanë për procesin e të nxënit:*
 - *Cilat janë planet tuaja pas mbarimit të shkollës?*
 - *A keni planifikuar të ndaloni së nxëni pas mbarimit të shkollës? (vini re: nuk bëhet fjalë për të studiuar në nivele të tjera shkollimi, por për të mësuar vazhdimisht)*
 - *A mendoni se mësoni vetëm në shkollë?*
 - *A mendoni se të rriturit që njihni dinë çdo gjë? A mësojnë ata gjëra të reja çdo ditë?*

BURIMET E ARSIMIMIT



- *Cilat janë vendet ku njerëzit mund të mësojnë? Plotësoni listën: në shkollë, në bibliotekë, në shtëpi.*



Kompasito, Kapitulli IV

1.A. Sasia e njohurive.

Ushtrim vizatimi për të rritur vetëdijen për rrugët dhe vendet e mundshme të të nxëniet dhe për të diskutuar të drejtën për arsimim.

- Përpara se të lexoni kapitullin, ndiqni hapat e mëposhtëm, që ndihmojnë të rinjtë të reflektojnë për burimet e ndryshme të arsimimit (hapat marrin parasysh veprimtaritë e sipërpërmendura të përfshira në Kompasito).

Hapi i parë: Kërkoni nga të rinjtë të shkruajnë çfarë dinë dhe çfarë mendojnë se mund të bëjnë më mirë, duke nënkuptuar me këto kompetencat fizike dhe intelektuale (njohuri, aftësi, qëndrime). Nëse lista është shumë e gjatë, kërkoni nga të rinjtë të përzgjedhin 10 gjërat që ata i gjykojnë më të rëndësishmet dhe të dallojnë, mes tyre, ato që se lidhen me ndonjë prej parimeve të demokracisë dhe të drejtave të njeriut. Nëse ata nuk janë në gjendje ta zbulojnë këtë lidhje, atëherë u kërkoni të mendojnë të paktën një gjë që ata do të dëshironin ta shtonin në listë për këtë qëllim.

Hapi i dytë: Mendoni për të gjitha gjërat e shkruara nga të rinjtë dhe si ata kanë mësuar për to. Kërkoni prej tyre të shkruajnë pranë çdo elementi **vendin, personin, institucionin ose situatën**, që i ndihmoi ata të mësojnë për të.

Hapi i tretë: Bëni pyetjet e mëposhtme:

- A ishte e lehtë për ju të zbulonit gjërat që mund të bënit?
- A ishte më e vështirë për ju të zbulonit lidhjen e tyre me parimet e demokracisë dhe të drejtave të njeriut?
- A ishit kurdoherë në gjendje të kujtonit ku i keni mësuar gjërat që dini?
- A mendoni se ato që dini i keni mësuar të gjitha nga i njëjti person ose në të njëjtin vend?

- Pas këtij ushtrimi, duhet të jetë më e lehtë të plotësohet lista e sugjeruar në faqen e parë të këtij kapitulli. Kthehuni në listën për vendet dhe njerëzit nga të cilët keni mësuar dhe plotësojeni atë me ide të reja.

- Lista e ideve që shfaqet në këtë dokument mund të përfshijë: shkollën (arsimi parashkollor, arsimi bazë, arsimi i mesëm), universitetin, OJF-të, organizatat rinore, bibliotekat, lagjen, medien, prindërit, kujdestarët, shokët...

Do të ishte me vlerë të vihej në dukje larmia e vendeve ku mund të arsimohemi dhe, për këtë arsye, ku duhet të përfshihet edhe EQD/EDNJ. Sipas Kartës, këto institucione duhet të mbahen parasysh, sepse ato janë dhe duhet të jenë gjithmonë pjesëmarrës (autorë dhe përfitues) të çdo procesi të EQD/EDNJ. Sa më shumë të mësojnë të rinjtë për mënyrën e të nxëniet, aq më shumë ata do të përfitojnë nga mundësitë e larmishme të tij.

EDUKIMI NDËRMJET MOSHATARËVE

A e keni përfytyruar ndonjëherë veten të jeni mësues i grupit ose i shokëve të tu të klasës? Si mund t'iu ndihmonte një fakt i tillë të përmirësonit jetën tuaj ose të njerëzve të tjerë? A jeni ndeshur, në kapitujt e mëparshëm, me ndonjë shembull interesant në të cilin janë pikërisht të rinjtë, që punojnë me shokët e tyre në fushën e EQD/EDNJ?



- » *Kujtoni shembujt nga Kapitulli 3:*
 - *Teatër i luajtur nga nxënësit në Portugali.*
 - *Nxënësit në Spanjë veprojnë si ndërmjetës për konfliktet.*
- *Mendoni për mundësitë e edukimit ndërmjet moshatarëve:*
 - *A është grupi i rëndësishëm për të nxënit tuaj?*
 - *A mund të merrni përsipër përgjegjësitë për grupin?*
 - *A mund të mendoni për rrugë të tjera për EQD/EDNJ ndërmjet shokësh?*



EDUKIMI NDËRMJET MOSHATARËVE dhe VEPRIMI

Kompasito

Në të gjitha veprimtaritë, do të gjeni një seksion të titulluar "Ide për veprim". Disa prej tyre përmbajnë ide për edukimin ndërmjet moshatarëve.

7. A i respekton shkollat dhe organizatat e tjera të drejtat e njeriut dhe demokracinë?

PARIME



A mund të pohoni që në mjedisin tuaj (në shkollën tuaj, në organizatën tuaj, në klubin sportive etj.) i përjetoni vlerat dhe parimet e EQD/EDNJ?

- *Ndani përgjigjet me grupin. Lidhini ato me punën e mëparshme barometrat në Kapitullin 5.*
 - *Cilat janë pengesat dhe si mund të kapërcehen ato? (nëse përgjigja është KURRË ose RRALLË)*



A mund të mendoni për veprime të veçanta të ndërmarra, ose që duhet të ndërmerren nga shkolla ose organizata juaj, për të zbatuar parimet e të drejtave të njeriut dhe të demokracisë?

Megjithëse pyetja e parë për reflektim na mundëson krijimin e një pamjeje të përgjithshme të pranisë së parimeve të të drejtave të njeriut dhe të demokracisë në grupin tuaj, do të ishte me interes të hulumtohej për veprimet që i mbështesin përshtypjet tona në këtë drejtim.

- *Eksploroni më tej shembullin e sugjeruar:*
 - *Cilat janë kushtet që duhen plotësuar për t'u bërë pjesëtar i shoqatës ose i shkollës sonë?*
 - *A i respekton këto kushte parimet e të drejtave të njeriut dhe të demokracisë?*

PËRJETIMI I DEMOKRACISË DHE I TË DREJTAVE TË NJERIUT



A merren parasysh idetë tuaja për veprimtaritë e kryera në shkollën/organizatën tuaj rinore?

Si merren vendimet në grupin ose në klasën tuaj?

A mund të përmirësohet një gjë e tillë? Si?

- Pyetje të tilla lidhen ngushtë me parimet e demokracisë në grup. Referohuni atyre përsëri për të diskutuar për çështjet në **Kapitullin 3**.
 - A merren vendimet në përputhje me rregullat e grupit?

PËRFSHIRJA E TË GJITHËVE DHE PJESËMARRJA AKTIVE E NXËNËSIT

Kush duhet të vendosë për çfarë mëson?



Kjo pjesë lidhet ngushtë me atë të aktorëve kryesorë të edukimit, megjithatë, është e rëndësishme që ajo të fokusohet në faktin që të gjithë aktorët që punojnë në institucionet që lidhen me EQD/EDNJ: (mësues, staf mbështetës, nxënës, politikbërës etj.) duhet të përfshihen në këtë proces.



Kompas, Kapitulli 2,2.23.

Të dëgjohet çdo zë.

Diskutim në grupe të vogla dhe në seancë plenare për thelbin e edukimit, për mënyrën në të cilën ai përmbush nevojat e njerëzve dhe për pjesëmarrjen në proceset e vendimmarrjes.

- Zbuloni nëse grupi juaj është i vetëdijshëm për rëndësinë e pedagogjisë me në qendër nxënësin:
 - A mendoni që zëri juaj dëgjohet sa duhet në procesin tuaj të të nxëniet? Pse?
 - Si do të siguroheshit që mendimi juaj do të merrej parasysh?

Plotësoni nëse në shkollën tuaj ekziston qeveria (këshilli) e (i) nxënësve ose ndonjë organizim i ngjashëm me të.

- Diskutoni për qeverinë e nxënësve.
 - Shqyrtoni aspektet pozitive dhe negative të pasjes së një organi të zgjedhur demokratik (qeveria (këshilli) e(i) nxënësve ose një organ i ngjashëm në organizatën rinore), për të marrë vendime për arsimin në nivel vendor.
 - Cila do të ishte forma më e mirë e një qeverie (këshilli) të nxënësve për ju?
 - Si duhet të organizohet ajo në mënyrë që ju të kishit zërin dhe rolin tuaj në të?

PËRGJEGJËSITË

Nëse pranojmë të bëjmë të ditur idetë tona në klasë [...]

Shembulli i fundit thekson idenë se pjesëmarrja nënkupton përgjegjësi, gjë që mund të lidhet me pyetjet për reflektim në **kapitullin 2** dhe në **kapitullin 3** të dokumentit "**Kartë për të gjithë**".

- Ftoni të rinjtë në reflektime të mëtejshme, përmes pyetjeve të tilla si:
 - Kush merr përgjegjësi në grup? Po në shkollën/organizatën tuaj?
 - Cilat janë përgjegjësitë në fjalë?



QEVERISJA DEMOKRATIKE NË INSTITUTIONET ARSIMORE

EQD/EDNJ Vëllimi I: *Edukimi për demokraci, Njësia 1.*

1. Politika, demokracia dhe qeverisja demokraci ke në shkollë.

Qeverisja demokratike në shkollë: www.coe.int/edc

8. Çfarë mund të bëjmë për të zhvilluar edukimin për qytetari dhe për të drejtat e njeriut?

“Kartë për të gjithë” përfundon me ide të veçanta për mënyrën si mund të përmirësohet EQD/EDNJ. Megjithatë, grupi, gjatë leximit të saj, do të ketë gjetur edhe vetë ide për veprim, veçanërisht nëse ai ka pasur mundësi të thellohet më tej në çështje të caktuara.

BASHKËPUNIMI

Kjo Kartë provon që bashkëpunimi mund të funksionojë [...]

- Që bashkëpunimi ndërkombëtar të jetë më shumë i lidhur me interesat e të rinjve, përpiquni t’i nxisni ata për të menduar për shembujt me të cilët ndeshen në jetën e tyre
 - A jeni në dijeni të ndonjë përvoje ndërkombëtare ose shkëmbimi ndërmjet nxënësve (binjakëzim shkollash, shkëmbime gjuhësore, muzikore etj.)?
 - Ç’mendonit për mundësitë për bashkëpunime ose shkëmbime jashtë shkollës?
 - Pse është e rëndësishme të njihemi me njerëz nga vende të tjerë dhe me mënyrën e tyre të jetesës?
 - Pse është e rëndësishme të njohim gjendjen e të drejtave të njeriut në vendin tonë dhe në vende të tjera?

Pyetja e fundit mund të lidhet me idenë e përgjegjësisë ndërmjet të drejtave tona dhe të drejtave të të tjerëve, që është shumë e rëndësishme në kuadrin e globalizimit.



EQD/EDNJ Vëllimi VI:

Të mësuarit e demokracisë, Kapitulli 4

4.8. *Globingo: “Një qenie njerëzore i përket të gjithë botës”.*

Lojë Bingo për të treguar se një qenie njerëzore është pjesë e të tërë botës.



Kompas, Kapitulli 2

Kujdes, ne po vëzhgojmë.

Veprimtari për të mësuar për koston shoqërore, ekonomike dhe mjedisore, në nivel global, të një bluze pambuku.

Jashtë shkollës ekzistojnë mundësi të shumta për shkëmbime ndërmjet njerëzve në nivel ndërkombëtar, të cilat mund të jenë interesante si për mjediset arsimore formale, ashtu edhe për ato jo formale.

**PËRVOJAT NDËRKOMBËTARE PËR TË RINJTË**

- Rinia në programeve veprimi: ec.europa.eu/youth
- Libri i gatimit (shembuj nga Fushata: "Të gjithë të ndryshëm, të gjithë të barabartë": www.coe.int/t/dg4/youth/fej/ADAE%20cookbook.pdf
- Европейський фонд молоді: www.eyf.coe.int/fej/

Nëse bëni pjesë në një organizatë rinore, mund të jeni të interesuar të përdorni këtë hapësirë për të njohur të rinjtë në grupin tuaj me disa struktura "të larta", për të cilat ata mund të mos jenë në dijeni (organizata ombrellë, federata ndërkombëtare etj.).

- *Pyetjet e mëposhtme mund të ndihmojnë në paraqitjen e kësaj çështjeje:*
 - Vetëm në këtë lagje punon organizata juaj? Vetëm në këtë vend punon ajo?
 - A është organizata juaj pjesë e një organizate më të madhe, e përfaqësuar në një nivel më të lartë?

TRAINIMI I MËSUESVE DHE UDHËHEQËSVE RINORË

- Pyesni edukatorët tuaj si kanë mësuar për EQD/EDNJ. Kërkoni prej tyre të kujtojnë kohën e fundit kur janë trajnuar për këtë çështje.

- *Shkëmbejeni me ta informacionin për mënyrën e funksionimit të trajnimit të mësuesve në organizatën tuaj ose në sistemin arsimor.*
 - Pse është i rëndësishëm të nxënit e vazhdueshëm për mësuesit?
- *U kujtoni atyre idetë rreth edukimit ndërmjet moshatarëve. Kjo do të thotë që ata duhet të përmirësohen e të mësojnë vazhdimisht, nëse dëshirojnë të punojnë me bashkëmoshtarë të tjerë.*

VLERËSIMI

A ndodh rëndom që ju të keni mundësi të shprehni mendimin tuaj, pas një veprimtarie ose mësimi, në të cilën keni marrë pjesë?
Çfarë duhet bërë që mendimet tuaja të merren parasysh?

**VLERËSIMI NË PËRFUNDIM TË VEPRIMTARISË**

Kompasito, Kapitulli III
Mundësi për vlerësim dhe reflektim

Kompas,
Veprimtari për reflektim

EQD/EDNJ Vëllimi I: Edukimi për demokraci.
Njësia 5 – Vlerësimi i nxënësve, i mësuesve dhe i shkollës

HULUMTIMI

Nga organizata e nxënësve të shkollës së mesme të Serbisë u organizua një proces hulumtimi [...]

- *Pasi të lexoni shembullin, reflektoni për çështjet e mëposhtme:*
 - *Përse mund të shërbejë njohja e hollësishme e gjendjes së sistemit arsimor në një vend?*
 - *A keni plotësuar ndonjëherë një pyetësor, si në shembullin e Serbisë, në të cilin shprehni mendimin tuaj për funksionimin e sistemit arsimor në vendin tuaj?*

Shembulli i hulumtimit nga Serbia lidhet me shembullin për këshillat (qeveritë) e nxënësve. Si rrjedhojë e miratimit të këtij ligji, Serbia është një ndër vendet e Europës ku këshillat e nxënësve kanë të drejtën e votës në bordin e shkollës.

Hulumtimi nuk ka të bëjë vetëm me pyetësorët. Në **Kapitullin 5**, gjatë eksplorimit të parimit "T'i japim çdo individ shanse të barabarta", përdoret një ushtrim që kërkon kryerjen e një hulumtimi për gjendjen e njerëzve me nevoja të veçanta në qytet. Kjo teknikë mund të përdoret edhe për hulumtime të tjera.



Kompasito, Kapitulli V

23. *Të vendosim të drejtat në hartë.*

Ushtrim për të lidhur të drejtat e njeriut me vendet në jetën e përditshme të të rinjve dhe për të nxitur vlerësimin e klimës së të drejtave në komunitet



Kompas

Ndrysho syzet.

Ushtrim i thjeshtë, në kuadrin e të cilit, të rinjtë dalin jashtë mjedisit të shkollës dhe përpiqen të eksplorojnë realitetin përmes syve të dikujt tjetër.



EQD/EDNJ Vëllimi I

Edukimi për demokraci, Pjesa 3, Unit 2,

Kuti veglash për nxënësit.

Udhëzime fillestare për të rinjtë për kryerjen e intervistave, anketimeve dhe kërkimeve në internet.

NDARJA E PËRVOJAVE

Cili prej shembujve pozitivë që keni lexuar në këtë dokument është më interesanti për ju? Pse?



- **Reflektoni me grupin:**
 - Përse mund të shërbejë njohja e përvojave të tjera pozitive, nga vendi juaj ose nga vende të tjera, në fushën e EQD/EDNJ?
 - A kishit lexuar ose dëgjuar për EQD/EDNJ në vendin tuaj ose në vende të tjera, përpara se të lexonit në këtë Kartë?



- ◻ Nëse shkolla ose organizata juaj ka një gazetë ose një faqe internet, ju mund ta përdorni atë për të ndarë me të tjerët përvojat që ju keni në klasën ose grupin tuaj në fushën EQD/EDNJ.

- **Jepni ide për veprime të tjera që mund të ndërmerren nga grupi, për të ndarë përvojat me të tjerët:**
 - duke shkruar për këtë temë në gazetën e shkollës/ të organizatës rinore ose në faqen tuaj të internetit;
 - duke sugjeruar, në faqen tuaj të internetit, faqe të tjera që lidhen me temën në fjalë;
 - duke krijuar postera ose ekspozita;
 - duke pasqyruar arritjet në fushën EQD/EDNJ.



Kompasito, Kapitulli IV

4. Reklamimi i të drejtave të njeriut

Veprimtari për të nxitur të menduarit kritik ndaj medias dhe për të zhvilluar ide që nxisin e mbështetin të drejtat e njeriut.



EQD/EDNJ Vëllimi I: Edukimi për demokraci, Pjesa 3, Unit 2

Kuti veglash për nxënësit.

Ide të ndryshme për realizimin e detyrave. Pjesa më e madhe e tyre mund të përdoren për të përhapur praktikat pozitive.

TË INFORMOJMË SECILIN



Identifikoni rrugë të ndryshme, që mund të përdoren për të informuar të tjerët për Kartën.

- » **Plotësoni listën e mësipërme për të informuar të tjerët për përvojat në fushën e EQD/EDNJ.**
 - Cili ka qenë kontakti juaj i parë me Kartën?
 - A ndryshon "Karta për të gjithë" nga shembulli "Dritat në të djathtë" (shih faqe 29 në dokumentin "Kartë për të gjithë")?
- **Nxisni të rinjtë të argumentojnë faktin se si njohja e përvojave të njëri-tjetrit, na ndihmon edhe të mësojmë nga njëri-tjetri.**

► PËRMBLEDHJE E PUNËS SUAJ RRETH KARTËS

Tani që njohuritë tuaja për EQD/EDNJ janë më të plota, ju jeni në gjendje t'i ndani ato me të tjerët. Cilat janë ato?

- *Nxisni të rinjtë të shkruajnë, në dokumentin e tyre "Kartë për të gjithë", në katrorin e fundit bosh, në të cilin ndodhet simboli i një altoparlanti, një fjali për atë që ata kanë mësuar ose që dëshirojnë të kujtojnë nga Karta, të cilën duan ta ndajnë me të tjerët.*

Si e kemi përmendur më lart, vlerësimi është shumë i vlefshëm, jo vetëm për EQD/EDNJ, por për çdo lloj veprimtarie që zhvillojmë me grupin. Për këtë arsye, vlerësimi është i rëndësishëm edhe në përfundim të punës sonë rreth Kartës.

- *Të rinjtë i hedhin topin njëri-tjetrit; ai që kap topin thotë fjalinë që ka shkruar në broshurën e tij, si një mënyrë për të vlerësuar nëse (dhe pse) puna e bërë prej tij ishte e rëndësishme për të.*
- *Nxiti të rinjtë të shtrijnë më tej vlerën e këtij vlerësimi, duke i ndarë ide e tyre me të rinj të tjerë, madje edhe me grupin e punës që përgatiti këtë dokument.*

Ne jemi të lumtur të lexojmë jo vetëm për idetë, por edhe për pikëpamjet dhe përvojat tuaja. Dërgojini ato në adresën: edchre@coe.int

3 Shtojca:

► Karta e Këshillit të Europës për edukimin për qytetari demokratike dhe për të drejtat e njeriut

Miraturar në kuadrin e Rekomandimit CM/Rec (2010)7 të Komitetit të Ministrave

Hyrje

Arsimi luan një rol qendror në zhvillimin dhe përhapjen e vlerave themelore të Këshillit të Europës, që janë: demokracia, të drejtat e njeriut dhe shteti i së drejtës, si dhe parandalimi i shkeljeve të të drejtave të njeriut. Në këtë drejtim, arsimit, gjithnjë e më shumë, po shihet si barrierë ndaj rritjes së dhunës, racizmit, ekstremizmit, ksenofobisë, diskriminimit dhe intolerancës. Ky qëndrim, gjithnjë e më i vetëdijshëm ndaj arsimit, pasqyrohet në miratimin e Kartës së Këshillit të Europës për edukimin për qytetari demokratike dhe për të drejtat e njeriut nga 47 shtetet anëtare të Organizatës, në kuadrin e Rekomandimit CM/Rec (2010)7.

Karta është rezultat i konsultave të gjera disavjeçare. Ndonëse nuk ka karakter detyrues, ajo është një pikë e rëndësishme referimi për të gjithë ata që merren me edukimin për qytetari dhe për të drejtat e njeriut. Zbatimi i saj do të nxisë shtetet anëtare të marrin masa në këtë fushë, dhe në këtë mënyrë, të përhapin praktikatat e qytetarisë demokratike dhe të përmirësojnë cilësinë e edukimit të saj në Europë e më gjerë.

Pjesa I – Parime të përgjithshme

1. Fusha

Karta e EQD dhe DNJ ka të bëjë me edukimin për qytetari demokratike dhe edukimin për të drejtat e njeriut, të përkufizuar në paragrafin 2. Ajo nuk trajton në mënyrë të veçantë fushat e tjera të edukimit, si: edukimi ndërkulturor, edukimi për barazi, edukimi për zhvillim të qëndrueshëm dhe edukimi për paqe, me përjashtim të rasteve kur këto fusha priten ose ndërveprojnë me edukimin për qytetari demokratike dhe për të drejtat e njeriut.

2. Përkufizime

Për qëllim të kësaj karte:

a. "Edukimi për qytetari demokratike" nënkupton edukimin, trajnimin, ngritjen e vetëdijes, informimin, praktikatat dhe veprimtaritë që ato synojnë përmes pajisjes së nxënësve me njohuri, aftësi, qëndrime dhe sjellje që i aftësojnë dhe i fuqizojnë ata për të ushtruar dhe për të mbrojtur të drejtat dhe përgjegjësitë e tyre në shoqëri, për të vlerësuar diversitetin dhe për të luajtur një rol aktiv në jetën demokratike, për mbrojtjen dhe përparimin e demokracisë dhe të shtetit të së drejtës.

b. "Edukimi për të drejtat e njeriut" nënkupton edukimin, trajnimin, ngritjen e vetëdijes, informimin, praktikatat dhe veprimtaritë që ato synojnë, përmes pajisjes së nxënësve me njohuri, aftësi, qëndrime dhe sjellje që i aftësojnë dhe i fuqizojnë ata për të dhënë ndihmesën e tyre në ndërtimin dhe mbrojtjen e një kulture universale të të drejtave të njeriut në shoqëri, për përparimin dhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut dhe të lirive themelore.

c. "Arsim formal" nënkupton arsimimin e strukturuar dhe sistemin e trajnimit nga niveli i arsimit parashkollor, në atë fillor, të mesëm e deri në arsimin universitar. Ai, si rregull, përfshin institucionet e arsimit të përgjithshëm ose profesional dhe shoqërohet me certifikim.

d. "Arsimi jo formal" nënkupton çdo program të planifikuar arsimimi, jashtë mjediseve të arsimit formal, të hartuar për të përmirësuar një grup të caktuar aftësish dhe kompetencash.

e. "Arsimi informal" nënkupton procesin e të nxënit gjatë gjithë jetës, gjatë të cilit, çdo individ pajiset me qëndrime, vlera, aftësi dhe njohuri nga ndikime dhe burime arsimore që gjenden në mjedisin e tij/saj, si dhe nga përvojat e jetës së përditshme (familja, grupet e moshatarëve, fqinjët, takimet, biblioteka, media, puna, loja etj.).

Marrëdhëniet ndërmjet edukimit për qytetari demokratike dhe edukimit për të drejtat e njeriut

Edukimi për qytetari demokratike dhe edukimi për të drejtat e njeriut janë në ndërlidhje të ngushtë dhe në mbështetje të ndërsjellë. Ndryshimi ndërmjet tyre nuk qëndron aq në synimet dhe praktikën, se sa në fokusin dhe në fushën e veprimit. Edukimi për qytetari demokratike fokusohet kryesisht në të drejtat dhe përgjegjësitë demokratike dhe në pjesëmarrjen aktive në sferat qytetare, politike, shoqërore, ekonomike, ligjore dhe kulturore të shoqërisë, kurse edukimi për të drejtat e njeriut lidhet me fushën e gjerë të të drejtave të njeriut dhe të lirive themelore, në çdo aspekt të jetës së njerëzve.

Strukturat kushtetuese dhe përparësitë e shteteve anëtarë

Objektivat, parimet dhe politikat e mëposhtme duhet të zbatohen:

- a. në përputhje me strukturat kushtetuese të çdo shteti anëtar dhe me mjetet e përshtatshme me to;
- b. duke mbajtur parasysh përparësitë dhe nevojat e çdo shteti anëtar.

Pjesa II – Objektivat dhe parimet

5. Objektivat dhe parimet

Objektivat dhe parimet e mëposhtme duhet të shërbejnë si udhëzues për shtetet anëtarë në procesin e formulimit të politikave, të legjislacionit dhe të veprimtarive të tyre.

- a. Çdo personi brenda territorit të shtetit, duhet t'i sigurohet mundësia për edukim për qytetari demokratike dhe për të drejtat e njeriut.
- b. Të nxënit në fushën e edukimit për qytetari demokratike dhe për të drejtat e njeriut është një proces që zgjat gjatë gjithë jetës. Të nxënit e efektshëm në këtë fushë kërkon përfshirjen e një numri të madh vendimmarrësish, si: politikbërës, specialistë arsimi, nxënës, prindër, institucione dhe, autoritete arsimore, punonjës civilë, organizata jo qeveritare, organizata rinore, media dhe publiku i gjerë.
- c. Të gjitha mjetet e arsimit dhe trajnimit, qofshin ato të arsimit formal, jo formal dhe informal, kanë rolin e tyre në këtë proces të nxënit për zbatimin e parimeve dhe për realizimin e objektivave të tij.
- d. Organizatat jo qeveritare dhe ato rinore duhet të japin ndihmesën e tyre të rëndësishme për edukimin për qytetari demokratike dhe për të drejtat e njeriut, në mënyrë të veçantë përmes arsimit jo formal dhe atij informal dhe, në të njëjtën kohë, t'u jepet mundësia dhe mbështetja e duhur për ta bërë këtë ndihmesë realitet.
- e. Praktikën dhe veprimtarinë e mësimdhënies dhe të nxënit duhet të ndjekin e të nxisin vlerat dhe parimet demokratike dhe të të drejtave të njeriut; në mënyrë të veçantë, qeverisja e institucioneve arsimore, përfshirë këtu edhe shkollat, duhet të pasqyrojë dhe të zhvillojë vlerat e të drejtave të njeriut dhe fuqizimin politik e pjesëmarrjen aktive të nxënësve, të stafit arsimor dhe të aktorëve të tjerë, si prindërit etj.
- f. Përbërës thelbësor i të gjithë edukimit për qytetari demokratike dhe për të drejtat e njeriut është zhvillimi i kohezionit shoqëror, i dialogut ndërkulturor dhe vlerësimi i diversitetit dhe i barazisë, përfshi këtu edhe barazinë gjinore. Për këtë qëllim, është e rëndësishme të zhvillohen njohuri, aftësi vetjake dhe shoqërore që do të pakësojnë konfliktet, do të rrisin vlerësimin dhe mirëkuptimin e ndryshimeve

ndërmjet grupeve etnike dhe fetare, do të ndërtojnë respektin e ndërsjellë për dinjitetin njerëzor dhe vlerat e përbashkëta, do të nxisin dialogun dhe mospërdorimin e dhunës në zgjidhjen e konflikteve dhe të mosmarrëveshjeve.

g. Një ndër synimet themelore të edukimit për qytetari demokratike dhe për të drejtat e njeriut është jo thjesht të pajisë nxënësit me njohuri dhe aftësi, por edhe t'i fuqizojë ata me gatishmërinë për të ndërmarrë veprime për mbrojtjen dhe për zhvillimin e të drejtave të njeriut, të demokracisë dhe të shtetit të së drejtës.

h. Trajnimi dhe zhvillimi i vazhdueshëm i specialistëve të arsimit dhe i udhëheqësve të rinisë, si dhe i vetë trajnerëve, në bazë të parimeve dhe praktikave të edukimit për qytetari demokratike, mbeten pjesë jetësore e sigurimit dhe e qëndrueshmërisë së një arsimit të efektshëm në këtë fushë dhe, për këtë arsye, duhet të planifikohen dhe të mbështeten me burimet e duhura.

i. Partneriteti dhe bashkëpunimi ndërmjet të gjithë aktorëve të përfshirë në edukimin për qytetari demokratike dhe për të drejtat e njeriut, përfshirë këtu politikbërësit, specialistët e arsimit, nxënësit, prindërit, organizatat jo qeveritare, organizatat rinore, medien dhe publikun e gjerë, duhet të nxitet në nivel kombëtar, rajonal dhe vendor, me qëllim që kontributi i tyre në këtë drejtim të jetë maksimal.

j. Duke pasur parasysh natyrën ndërkombëtare të vlerave dhe të detyrimeve të të drejtave të njeriut dhe parimet e përbashkëta mbi të cilat ngrihet demokracia dhe shteti i së drejtës, shtetet anëtarë duhet t'i kushtojnë rëndësinë e duhur ndjekjes dhe nxitjes së bashkëpunimit ndërkombëtar dhe rajonal në veprimtaritë që mbulohen nga kjo kartë, si dhe identifikimit dhe shkëmbimit të praktikave pozitive në këtë drejtim.

Pjesa III – Politikat

6. Arsimi i përgjithshëm formal dhe profesional

Shtetet anëtarë duhet të përfshijnë edukimin për qytetari demokratike dhe për të drejtat e njeriut në kurrikulën e arsimit parashkollor, në arsimin e detyruar, në arsimin e mesëm të përgjithshëm dhe profesional, si dhe në trajnim. Shtetet anëtarë duhet të vazhdojnë të mbështetësin, të rishikojnë dhe të përditësojnë edukimin për qytetari demokratike dhe për të drejtat e njeriut në kurrikul dhe të nxisin vazhdimësinë e këtij edukimi.

7. Arsimi i lartë

Shtetet anëtarë duhet të mbështesin përfshirjen e edukimit për qytetari demokratike dhe për të drejtat e njeriut në institucionet e arsimit të lartë, veçanërisht në ato që përgatisin mësuesit e ardhshëm, duke respektuar parimin e lirisë akademike të këtyre institucioneve.

8. Qeverisja demokratike

Shtetet anëtarë duhet të nxisin dhe të mbështesin qeverisjen demokratike në të gjitha institucionet arsimore si një metodë sa e dëshirueshme, aq edhe e efektshme e qeverisjes dhe si një mjet praktik për të mësuar dhe për të ushtruar demokracinë dhe respektin për të drejtat e njeriut. Ata duhet të nxisin dhe të lehtësojnë, me mjetet e duhura, pjesëmarrjen aktive të nxënësve, të stafit arsimor dhe të aktorëve të tjerë të arsimit, përfshirë këtu prindërit, në qeverisjen e institucioneve demokratike.

9. Trajnimi

Shtetet anëtarë duhet t'u sigurojnë mësuesve dhe gjithë stafit mësimor, udhëheqësve rinorë dhe trajnerëve, trajnimin e zhvillimin e nevojshëm fillestar dhe të vazhdueshëm në fushën e edukimit për qytetari demokratike dhe për të drejtat e njeriut. Mësuesve duhet t'u sigurohet përvetësimi i njohurive të plota për objektivat dhe parimet e lëndës, si dhe i metodave të përshtatshme të mësimdhënies dhe të nxënies, si dhe i aftësive të nevojshme për këtë fushë edukimi.

Roli i organizatave jo qeveritare, organizatave të rinisë dhe i aktorëve të tjerë

Shtetet anëtarë duhet të mbështesin rolin e organizatave jo qeveritare dhe të atyre rinore në fushën e edukimit për qytetari demokratike dhe për të drejtat e njeriut, veçanërisht në arsimin jo formal. Ata duhet

t'i pranojnë këto organizata dhe veprimtaritë e tyre si përbërës me vlerë të sistemit arsimor, t'u ofrojnë atyre, kur të jetë e mundur, mbështetjen e nevojshme, për t'u dhënë mundësinë të ofrojnë maksimumin e përvojës që zotërojnë, në të gjitha format e arsimit. Shtetet anëtarë duhet të nxisin dhe t'ua bëjnë të njohur edukimin për qytetari demokratike dhe për të drejtat e njeriu aktorëve të tjerë, në mënyrë të veçantë medias dhe publikut të gjerë, për të rritur kontributin e tyre në këtë fushë.

11. Kritere për vlerësim

Shtetet anëtarë duhet të zhvillojnë kritere për vlerësimin e efektshmërisë së programeve të edukimit për qytetari demokratike dhe për të drejtat e njeriut. Vlerësimi nga nxënësit duhet të jetë pjesë përbërëse e të gjitha vlerësimeve.

12. Kërkimi

Shtetet anëtarë duhet të fillojnë dhe të nxisin kërkime për edukimin për qytetari demokratike dhe për të drejtat e njeriut, për të njohur situatën aktuale në këtë fushë dhe për t'u ofruar aktorëve të arsimit, politikbërësve, institucioneve arsimore, drejtuesve të shkollave, mësuesve, nxënësve, organizatave jo qeveritare dhe organizatave rinore informacione krahasuese që do t'i ndihmojnë ata të masin dhe të rrisin efektivitetin dhe efektshmërinë e punës dhe të praktikave të tyre. Këto kërkime, përveç të tjerave, duhet të përfshijnë kërkimet në fushën e kurrikulës, të praktikave të reja, të metodave të mësimdhënies dhe të zhvillimit të sistemeve të vlerësimit, duke përfshirë këtu edhe kriteret dhe treguesit e vlerësimit. Shtetet anëtarë duhet të ndajnë, kur kjo është e përshtatshme, rezultatet e kërkimeve të tyre me shtetet e tjerë anëtarë si dhe me aktorët e arsimit.

13. Aftësitë për zhvillimin e kohezionit shoqëror, për vlerësimin e diversitetit dhe trajtimin e ndryshimeve dhe konflikteve

Shtetet anëtarë, në të gjitha fushat e arsimit, duhet të nxisin e të zhvillojnë metoda arsimore dhe të mësimdhënies, të cilat synojnë të mësuarit për të jetuar së bashku në një shoqëri demokratike dhe shumëkulturëshe dhe aftësimin e nxënësve për t'u pajisur me njohuri dhe aftësi që nxisin kohezionin shoqëror, vlerësimin e diversitetit dhe të barazisë, vlerësimin e ndryshimeve, veçanërisht ndërmjet grupeve fetare dhe etnike dhe zgjidhjen e mosmarrëveshjeve në rrugë paqësore, duke respektuar të drejtat e të tjerëve dhe duke luftuar të gjitha format e diskriminimit dhe dhunës, veçanërisht ngacmimet dhe abuzimet.

Pjesa IV – Vlerësimi dhe bashkëpunimi

14. Vlerësimi dhe rishikimi

Shtetet anëtarë duhet të vlerësojnë rregullisht dhe të përshtatin, kur është e nevojshme, strategjitë dhe politikat e tyre në përputhje me këtë Kartë. Ata mund ta bëjnë këtë në bashkëpunim me shtete të tjerë anëtarë, për shembull, në bazë rajoni. Çdo shtet anëtar mund të kërkojë ndihmë nga Këshilli i Europës për këtë qëllim.

15. Bashkëpunimi në veprimtaritë e ardhshme

Shtetet anëtarë, kur është e përshtatshme, duhet të bashkëpunojnë me njëri-tjetrin dhe përmes Këshillit të Europës, për të zbatuar synimet dhe parimet e kësaj Karte:

- a. duke ndjekur përparësitë dhe çështjet në interes të përbashkët;
- b. duke zhvilluar veprimtari të shumanshme dhe ndërmjet vendeve, përmes shfrytëzimit, për shembull, të rrjetit ekzistues të koordinatorëve të edukimit për qytetari demokratike dhe për të drejtat e njeriut;
- c. përmes shkëmbimit, zhvillimit, kodifikimit dhe sigurimit të shpërndarjes së praktikave më të mira;

d. duke ua bërë të njohur të gjithë aktorëve të arsimit, përfshi këtu edhe publikun e gjerë, qëllimet e Kartës dhe çështjet e zbatimit të saj;

e. duke mbështetur rrjetet europiane të organizatave jo qeveritare, të organizatave rinore dhe të specialistëve të arsimit, si dhe bashkëpunimin ndërmjet tyre.

16. Bashkëpunimi ndërkombëtar

Shtetet anëtarë duhet të ndajnë rezultatet e punës së tyre në fushën e edukimit për qytetari demokratike dhe për të drejtat e njeriut në kuadrin e Këshillit të Europës me organizata të tjera ndërkombëtare.

► Fletë pune: Demokracia dhe të drejtat e njeriut fillojnë nga ne. Ku qëndrojmë ne?

Demokracia dhe të Drejtat e Njeriut
FILLOJNË ME NE
 Në veprimet tona...

Jemi mirëkuptuar dhe kemi pranuar rregullat për të punuar së bashku.
 Të drejtat tona respektohen dhe ne respektojmë të drejtat e të tjerëve.

Ne marrin pjesë në çështjet e komunitetit
 Ne mësojmë çfarë është e rëndësishme për ne.
 Ne mësojmë rreth të drejtave të njeriut dhe demokracisë.

Ne mësojmë të ndërmarrim veprime, nëse të drejtat e njeriut nuk respektohen.
 TË DREJTAT E NJERIUT PËR TË GJITHË
 Ne garantojmë pjesëmarrjen e secilit.
 Ne i zgjidhim konfliktet në rrugë paqësore, që secili të ndihet i sigurt.

Ne kontribuojmë atë çfarë bëjmë dhe në mënyrën si e bëjmë.
 Ne kemi të drejta dhe përgjegjësi.
 Ne bashkëpunojmë me familjen, shkollat, organizatat rinore dhe medien.

Ne na pëlqen të ndajmë me të tjerët atë që bëjmë për të drejtat e njeriut dhe qytetarinë demokratike.

► PËRFSHIRJA E NJERËZVE ! ◀◀
 Këshilli i Kartës Evropë mbi Edukimin për Edukimin për të Drejtat e Njeriut dhe Qytetari Demokratike

www.coe.int/edchre












































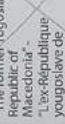


COUNCIL OF EUROPE
 CONSEIL DE L'EUROPE

► Harta e shteteve anëtarë të Këshillit të Europës (në faqen tjetër)

Council of Europe Conseil de l'Europe

47 Member States États membres



 Albania - Albanie Tirana	 Andorra - Andorre Andorre-la-Vieille Angor - la Vella	 Armenia - Arménie Yerevan - Erevan	 Austria - Autriche Vienna - Vienne	 Azerbaijan - Azerbaïdjan Baku - Bakou	 Belgium - Belgique Brussels - Bruxelles	 Bosnia and Herzegovina Bosnie-Herzégovine Sarajevo	 Bulgaria - Bulgarie Sofia	 Croatia - Croatie Zagreb	 Cyprus - Chypre Nicosia - Nicosie	 Czech Republic - République Tchèque Prague	 Denmark - Danemark Copenhagen - Copenhague Vladz	 Estonia - Estonie Tallinn	 Finland - Finlande Helsinki	 France Paris	 Georgia - Géorgie Tbilisi - Tbilissi	 Germany - Allemagne Berlin	 Greece - Grèce Athens - Athènes	 Hungary - Hongrie Budapest	 Iceland - Islande Reykjavik	 Ireland - Irlande Dublin	 Italy - Italie Rome	 Latvia - Lettonie Riga	 Liechtenstein Vaduz	 Lithuania - Lituanie Vilnius	 Luxembourg Luxembourg	 Malta - Malte Valletta - La Vallée	 Republic of Moldova - République de Moldova Chişinău	 Monaco Monaco	 Montenegro - Monténégro Podgorica	 Netherlands - Pays-Bas Amsterdam	 Norway - Norvège Oslo	 Poland - Pologne Warsaw - Varsovie	 Portugal Lisbon - Lisbonne	 Romania - Roumanie Bucharest - Bucarest	 Russian Federation - Fédération de Russie Moscow - Moscou	 Serbia - Serbie Belgrade	 Slovakia - Slovaquie Bratislava	 Slovenia - Slovénie Ljubljana	 Spain - Espagne Madrid	 Sweden - Suède Stockholm	 Switzerland - Berne - Berne	 The Former Yugoslav Republic of Macedonia - L'ex-république yougoslave de Macédoine Skopje	 Turkey - Turquie Ankara	 Ukraine Kyiv - Kiev	 United Kingdom - Royaume-Uni London - Londres
---	--	--	--	---	---	---	---	--	---	---	---	--	---	--	--	--	---	--	---	--	---	--	---	---	---	--	---	---	--	--	---	--	--	---	--	---	---	---	--	--	---	--	---	---	--



Mirënjohe

Ky botim është hartuar në bashkëpunim me Drejtorinë për Qytetari Demokratike dhe Pjesëmarrje (Departamenti i Edukimit dhe i Rinisë) dhe me Programin “Të ndërtojmë një Europë për dhe me Fëmijët”, të Këshillit të Europës. Projekti u realizua me mbështetjen dhe vlerësimin e shumë partnerëve, ku përfshihen trajnerë, OJF rinore, fëmijë dhe të rinj. Falënderime të veçanta shkojnë për OBESSU (Zyra Organizative e Bashkimit Europian të Nxënësve të Shkollave) dhe IFM-SEI (Lëvizja Ndërkombëtare Skifteri- Internacionalja Socialiste Arsimore).

Këshilli i Europës, i krijuar në vitin 1949, është bashkimi i vendeve që ndajnë vlerat e përbashkëta të të drejtave të njeriut, të demokracisë dhe të shtetit të së drejtës. Karta e Këshillit të Europës për Edukimin për Qytetari Demokratike dhe për të Drejtat e Njeriut u hartua për të nxitur e për të zhvilluar këto vlera në procesin e edukimit dhe përmes tij. Varianti i thjeshtuar i Kartës ("Kartë për të gjithë") u drejtohet të gjithëve, veçanërisht të rinjve, të cilët dëshirojnë të dinë se ç'është një dokument ligjor ndërkombëtar dhe si mund të përdoret ai për të nxitur e zhvilluar demokracinë dhe të drejtat e njeriut në klasë, në shkollë dhe në shoqëri. Udhëzimet për edukatorët ofrojnë këshilla dhe ndihmë për mësuesit dhe trajnerët si të punohet "Karta për të gjithë" me fëmijët dhe të rinjtë.

Këshilli i Europës ka 47 shtete anëtarë, që mbulojnë pothuajse të tërë kontinentin Europian. Ai kërkon të zhvillojë parimet e përbashkëta demokratike e ligjore të bazuara në Konventën Europiane për të Drejtat e Njeriut dhe dokumentet e tjerë për mbrojtjen e individëve. Që me krijimin e tij, pas Luftës II botërore, në vitin 1949, Këshilli i Europës është simbol i pajtimit.

Këshilli i Europës

Karta e Këshillit të Europës për edukim për qytetari demokratike dhe për të drejtat e njeriut

» www.coe.int/edchre «

Mail: edchre@coe.int

COUNCIL OF EUROPE



CONSEIL DE L'EUROPE